

**ОСВІТ
АНАЛІТИКА**

Аналітичний центр
Університету Грінченка

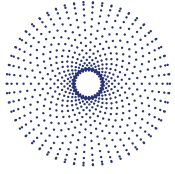

**ОСВІТНЯ АГЕНЦІЯ
МІСТА КИЄВА**

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ШКОЛАХ МІСТА КИЄВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аналітичний звіт

**ОСВІТ
АНАЛІТИКА**

Аналітичний центр
Університету Грінченка

**ОСВІТНЯ АГЕНЦІЯ
МІСТА КИЄВА**

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ШКОЛАХ МІСТА КИЄВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аналітичний звіт

Автори:

Людмила Хоружа, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Київського університету імені Бориса Грінченка

Марія Братко, доктор педагогічних наук, професор кафедри освітології та психолого-педагогічних наук Київського університету імені Бориса Грінченка

Лілія Гриневиц, кандидат педагогічних наук, перший проректор Київського університету імені Бориса Грінченка

Володимир Божинський, науковий співробітник Аналітичного центру «ОсвітАналітика» Київського університету імені Бориса Грінченка

Євген Ніколаєв, кандидат економічних наук, директор Аналітичного центру «ОсвітАналітика» Київського університету імені Бориса Грінченка

Григорій Рій, доктор філософії з галузі «Гуманітарні науки», заступник директора Аналітичного центру «ОсвітАналітика» Київського університету імені Бориса Грінченка

Рецензент: Володимир Прошкін, доктор педагогічних наук, професор кафедри комп'ютерних наук і математики Київського університету імені Бориса Грінченка

Літературна редакторка: Світлана Глущик

Верстка: Іван Фільчаков, Любов Безпалова

Публікація видана в межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку виконує Міжнародний фонд «Відродження» у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні.

Думки та позиції, викладені у цій публікації, є позицією авторів та не обов'язково відображають позицію Посольства Швеції в Україні, Міжнародного фонду «Відродження» та Ініціативи відкритого суспільства для Європи (OSIFE).

О-64 Організація освітнього процесу в школах міста Києва в умовах воєнного стану: аналітичний звіт / Л. Хоружа, М. Братко, Л. Гриневиц та ін. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 60 с.

Аналітичний звіт висвітлює діапазон проблем і викликів, з якими стикнулися учасники освітнього процесу, заклади загальної середньої освіти, органи управління у сфері освіти міста Києва внаслідок бойових дій в Україні та періодичних терористичних дій з боку країни-агресора, а саме в частині зупинення/відновлення освітнього процесу, використання різних форм його організації відповідно до потреб учнів та можливостей шкіл, створення безпечних умов освітнього процесу та підтримки його учасників.

Публікація узагальнює нагальні й перспективні потреби учасників освітнього процесу та закладів загальної середньої освіти міста Києва, надає рекомендації щодо врегулювання питань організації освітнього процесу, створення безпечних умов і надання психологічної підтримки його учасникам.

УДК 373.3/.5.091:355.01(047.3)

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023

© Л. Хоружа, М. Братко, Л. Гриневиц та ін., 2023

ЗМІСТ

Вступ	4
Подяки	6
Розділ 1. Організація навчання в школах України в умовах воєнного стану	7
Розділ 2. Освітній процес у школах міста Києва в умовах воєнного стану	9
2.1. Використання цифрових ресурсів та інструментів в освітньому процесі	10
2.2. Особливості навчання дітей, які перебувають за кордоном	11
2.3. Окремі аспекти забезпечення якості освіти	13
2.4. Нагальні потреби та виклики організації освітнього процесу	16
Розділ 3. Соціально-психологічний супровід учасників освітнього процесу	18
Розділ 4. Безпекові умови у школах міста Києва	20
4.1. Наявність укриття в закладах загальної середньої освіти та його облаштування	22
Розділ 5. Домедична підготовка учасників освітнього процесу	26
Висновки	27
Рекомендації	29
Додаток А. Анкети для учасників опитування	
Анкета для учнів 8–11 класів	31
Анкета для батьків учнів 1–11 класів	35
Анкета для директорів шкіл	37
Анкета для вчителів	41
Додаток Б. Ключові нормативно-правові акти у сфері освіти, прийняті у зв'язку з воєнним станом в Україні	
Б.1. Документи органів державної влади	45
Б.2. Документи органів місцевого самоврядування м. Києва	56

ВСТУП

Початок повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року порушив, а подекуди — зруйнував освітній процес у закладах освіти всієї країни, зокрема і в м. Києві. Однак незламність та консолідованість освітян столиці дозволили попри всі складнощі часу продовжити навчання в закладах освіти на тлі невизначеності та нестабільності. Особлива місія постала перед закладами загальної середньої освіти, які в умовах воєнного стану покликані створити безпечні умови для навчання учнів і забезпечити доступ до якісної освіти. Відтак школи шукають альтернативні варіанти організації та проведення освітнього процесу, працюють фактично у двох напрямках: навчають тих дітей, які залишилися в Києві або переселилися до нього з інших регіонів, та тих, які виїхали з батьками за кордон і мають бажання продовжити здобуття освіти в Україні. Збройна агресія зумовила нові виклики для системи загальної середньої освіти, зокрема щодо:

- обрання формату організації освітнього процесу, найбільш безпечного для його учасників в умовах воєнного стану;
- забезпечення доступу учасників освітнього процесу до освітнього контенту з використанням можливостей мережі Інтернет та відповідних цифрових ресурсів та інструментів;
- збереження кадрового потенціалу закладів загальної середньої освіти та розвитку цифрової компетентності педагогічних працівників;
- забезпечення якості загальної середньої освіти в умовах воєнного стану.

Метою дослідження є вивчення особливостей організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти міста Києва в умовах воєнного стану та виявлення потреб учасників освітнього процесу для забезпечення якісної підготовки учнів цих шкіл.

Завдання дослідження:

1. Дослідити готовність закладів загальної середньої освіти міста Києва проводити якісний освітній процес в умовах воєнного стану.
2. Оцінити рівень організації безпекових умов для учасників освітнього процесу в школах міста Києва.
3. Дослідити особливості організації навчання учнів шкіл міста Києва, які перебувають за кордоном.
4. Виявити потреби учасників освітнього процесу (учнів, вчителів, батьків) у поточних умовах для забезпечення належної організації освітнього процесу.
5. Розробити рекомендації для закладів середньої освіти та органів управління у сфері освіти щодо більш ефективної адаптації освітнього процесу до викликів воєнного стану.

Основним методом дослідження є онлайн-опитування учасників освітнього процесу закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) м. Києва, підготовлене і проведене восени 2022 року. В рамках цього опитування було розроблено анкети для чотирьох груп респондентів:

1. учнів 8–11 класів ЗЗСО м. Києва;
2. батьків¹ учнів 1–11 класів ЗЗСО м. Києва;
3. вчителів ЗЗСО м. Києва;
4. директорів ЗЗСО м. Києва.

Анкети охоплювали питання загальних умов проживання учасників освітнього процесу, форматів організації освітнього процесу, мотивації до навчання, здобуття освіти учнями, які перебувають за кордоном, безпекових умов діяльності ЗЗСО (облаштування укриттів, тренування щодо порядку дій у випадку оголошення повітряної тривоги), психологічної допомоги вчителям та учням, використання цифрових технологій в освітньому процесі та ін.

1 Слово «батьки» усюди в тексті цієї публікації слід розуміти як «батьки або особи, які їх замінюють».

Онлайн-опитування було анонімним, воно включало закриті тестові та відкриті запитання. У розробці анкет для онлайн-опитування взяли участь Тетяна Вакуленко, Тетяна Войтюк, Лілія Гриневич, Ольга Грипась, Євген Ніколаєв, Григорій Рій, Іван Шемелинець.

Опитування було проведено з 4 по 15 листопада 2022 року. КНП «Освітня агенція міста Києва» розмістила онлайн-анкети на своєму сайті, за посередництва районних управлінь освіти м. Києва розіслала київським закладам загальної середньої освіти запрошення взяти участь в онлайн-опитуванні, сформувала електронну базу відповідей респондентів.

В опитуванні взяли участь 61 023 респонденти, з них 377 директорів закладів загальної середньої освіти, 5 625 вчителів, 10 370 учнів 8–11 класів та 44 651 особа з числа батьків. Кількість учасників опитування з поділом за районами м. Києва подано в табл. 1.

Дослідження було проведено Аналітичним центром «ОсвітАналітика» Київського університету імені Бориса Грінченка у партнерстві з КНП «Освітня агенція міста Києва».

Таблиця 1. Учасники опитування, з поділом за районами м. Києва, осіб

Район	Батьки	Учні	Директори	Вчителі	Разом
Голосіївський район	4 227	971	28	479	5 705
Дарницький район	8 466	2 197	63	1 136	11 862
Деснянський район	4 690	1 065	43	610	6 408
Дніпровський район	6 781	1 524	49	781	9 135
Оболонський район	4 620	1 048	43	680	6 391
Печерський район	1 031	313	20	239	1 603
Подільський район	2 862	587	33	376	3 858
Святошинський район	4 324	1 063	38	494	5 919
Солом'янський район	3 748	861	25	415	5 049
Шевченківський район	3 902	741	35	415	5 093
Разом	44 651	10 370	377	5 625	61 023

ПОДЯКИ

Передусім ми щиро вдячні учасникам освітнього процесу шкіл міста Києва – дітям, батькам, вчителям та директорам, які в ці непрості часи віднайшли в собі сили, приділили час та змогли взяти участь у нашому опитуванні. Без Вашої участі створення цього звіту було б неможливе.

Дякуємо Тетяні Вакуленко, Тетяні Войтюк, Ользі Грипась та Івану Шемелинцю за участь у розробці анкет для онлайн-опитування.

Проведення дослідження уможливила організаційна робота співробітників Департаменту освіти і науки, молоді та спорту Київської міської державної адміністрації, органів управління у сфері освіти районних у місті Києві державних адміністрацій, КНП «Освітня агенція міста Києва».

Дякуємо Михайлу Войцехівському й Валентину Бойченку за консультації, Володимиру Прошкіну за ґрунтовну та професійну рецензію на аналітичний звіт.

Реалізація цього проєкту – це не лише дослідницька, а й організаційна і технічна робота. Дякуємо за високий професіоналізм літературній редакторці Світлані Глущик, верстальникам Івану Фільчакову та Любові Безпаловій, типографії «GeoPrint» (Вікторія Скворцова).

Це дослідження реалізовано за фінансової підтримки Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку виконує Міжнародний фонд «Відродження» у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні. Висловлюємо вдячність нашим постійним партнерам за підтримку як пропонованого дослідження, так і інших напрямів діяльності Аналітичного центру «ОсвітАналітика».

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ В ШКОЛАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Загалом освітній процес в українських школах після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну 24 лютого 2022 року мав низку особливостей. Зокрема, на початку вторгнення було оголошено вимушені канікули у школах. Освітній процес відновився в середині-наприкінці березня 2022 року. Рішення про обрання формату навчання приймалися органами місцевої влади відповідно до безпекової ситуації в кожному окремому регіоні, а після масованої ракетної атаки 10 жовтня — ще й в умовах обмеженого використання електроенергії та постійних ракетних ударів по енергетичній інфраструктурі нашої країни.

Можемо виокремити такі унікальні рішення щодо організації освітнього процесу в школах України:

- організація онлайн-опитувань батьків щодо оцінки якості дистанційної шкільної освіти у період воєнного стану та обрання формату навчання для своїх дітей. Так, у м. Києві такі опитування проводилися школами, усі батьки мали можливість самостійно обрати форму навчання (очну, заочну, індивідуальну) для своїх дітей². Подібні опитування проводилися в Сумах наприкінці 2021/2022 навчального року щодо оцінки якості дистанційної

шкільної освіти у період воєнного стану³ і на початку жовтня 2022/2023 навчального року — щодо стану організації дистанційного навчання в школах уже в новому навчальному році⁴. Влітку 2022 року в багатьох містах проводилися опитування серед батьків щодо вибору формату навчання;

- облаштування укриттів відповідно до спеціальних вимог ДСНС⁵ та ухвалення відповідних програм. У червні Київська міська територіальна громада затвердила Програму підготовки закладів освіти до освітнього процесу у 2022/2023 навчальному році⁶;
- прихисток для внутрішньо переміщених осіб та розміщення в будівлях шкіл пунктів незламності. У школах, де на момент відновлення навчального процесу продовжували проживати внутрішньо переміщені особи, планувалися їх переселення. Наприклад, у школах Львова проживали більше 2,5 тис. внутрішньо переміщених осіб. Їх планували переселити, а в закладах — провести косметичний ремонт⁸. Восени 2022 року розпочалася кампанія з відкриття пунктів незламності, зокрема і в освітніх закладах;

2 Школи Києва за 10 днів мають обрати форму навчання. URL:

https://lb.ua/society/2022/08/10/525855_shkoli_kiieva_10_dniv_mayut_obrati.html.

3 Опитування батьків для оцінки якості дистанційної шкільної освіти у період воєнного стану. URL:

<https://osvita.smr.gov.ua/opytuvannya-batkiv-dlya-otsinky-yakosti-dystantsijnoi-shkilnoi-osvity-u-period-voyennogo-stanu/>.

4 Результати опитування батьків щодо стану організації дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти Сумської МТГ у 2022/2023 навчальному році. URL: <https://osvita.smr.gov.ua/rezultaty-opytuvannya-batkiv-shhodo-stanu-organizatsiyi-dystantsijnogo-navchannya-v-zakladah-zagalnoi-serednoyi-osvity-sumskoyi-mtg-u-2022-2023-navchalnomu-rotsi/>.

5 Безпека під час навчання: рекомендації щодо організації укриття. URL:

<https://mon.gov.ua/ua/news/bezpeka-pid-chas-navchannya-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-ukrittja>.

6 Віталій Кличко: Київська міська територіальна громада схвалила рішення щодо влаштування укриттів у закладах освіти, де таких укриттів немає. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/news/12231.html>.

7 Про затвердження Програми підготовки закладів освіти Львівської міської територіальної громади та здійснення освітнього процесу у 2022/2023 навчальному році. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM/Uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/195E3366B787E40FC22588760029B6E7?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM/Uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/195E3366B787E40FC22588760029B6E7?OpenDocument).

8 ТОП-10 запитань про початок навчання у львівських школах. URL: <https://www.facebook.com/EducationOfficeLviv/posts/pfbid0pSjd1wTnL3KGawriKjS4NHUBiCDmNpXmnuEnFryom74ftJyZGgyHGvemDXgXCdn2I>.

- організація навчання в умовах тотальної економії електроенергії. У київських школах з 28 листопада офлайн-навчання у школах було організовано у світловий проміжок дня з 9:00 до 16:00⁹. У Львові задля економії електроенергії перенесли осінні канікули¹⁰. Відбувалася синхронізація навчального розкладу з графіком вимкнень електроенергії. Зокрема, для одеських шкіл обговорювалося таке рішення¹¹, а також можливість об'єднання у групи учнів різних класів паралелі (залежно від місця проживання та графіків відключення світла) і зменшення обсягу та характеру домашніх завдань. Після запровадження графіків відключень у школах Одеси сформували нові розклади уроків¹².

Важливо зауважити, що в умовах масштабного вимушеного переміщення населення та появи внутрішньо переміщених осіб та біженців за кордоном з України внаслідок воєнних дій школи продовжили надавати освітні послуги для дітей із таких сімей у дистанційному форматі.

Учні також мали змогу завершити навчальний рік та отримати свідоцтва державного зразка у тій місцевості, де вони перебували, або за кордоном у дипломатичному представництві нашої держави.

Важливим чинником, що забезпечив єдність в організації освітнього процесу в Україні та місті Києві, стала ціла низка документів — нормативно-правових актів та рекомендацій, прийняття яких було зумовлено саме викликами нападу РФ на Україну.

Такі документи розроблено і прийнято суб'єктами різних рівнів — Верховною Радою України (закони), МОН України (накази та рекомендації), Освітнім омбудсменом України (роз'яснення). У м. Києві важливі документи ухвалено Київською міською радою, Департаментом освіти і науки КМДА. Ключові документи, що є найважливішими для розуміння процесів протидії та подолання наслідків російської збройної агресії проти України у сфері загальної середньої освіти, наведено в Додатку Б.

9 В умовах відключення світла офлайн-навчання у школах із 28 листопада триватиме у світловий проміжок дня — із 09:00 до 16:00. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/news/12393.html>.

10 Осінні канікули у школах Львова переносять! URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/society/education/293691-osinni-kanikuly-u-shkolakh-lvova-perenesut>.

11 Щодо організації освітнього процесу. URL: <https://osvita-omr.gov.ua/shchodo-orhanizatsii-osvitnoho-protsesu/>.

12 Щодо організації освітнього процесу в умовах відключення електроенергії. URL: <https://osvita-omr.gov.ua/shchodo-orhanizatsii-osvitnoho-protsesu-v-umovakh-vidkliuchennia-elektroenerhii/>.

РОЗДІЛ 2. ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У ШКОЛАХ МІСТА КИЄВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану заклади загальної середньої освіти різних форм власності міста Києва постали перед проблемою вибору найбільш оптимального формату навчання учнів, який би дозволив враховувати безпекові умови здійснення цього процесу, запити батьків, учнів та вчителів.

Комунальні школи віддають перевагу змішаному навчанню, що дозволяє поєднувати різні форми здобуття освіти (очну, дистанційну, екстернатну тощо) з використанням технологій дистанційного навчання у синхронному/асинхронному режимах. Такий спосіб організації освітнього процесу є найбільш сприятливим в умовах постійної небезпеки, а також нестабільного доступу до інтернету і перебоїв з постачанням електроенергії. Гнучкість організації освітнього процесу у змішаному форматі уможливила навчання в одну зміну в більшості шкіл м. Києва (79,6%).

Три форми навчання (очно, дистанційно, змішано — залежить від класу) — це дуже важко. В умовах гострого стресу враження, що навантаження збільшилось не втричі, а в шість разів.

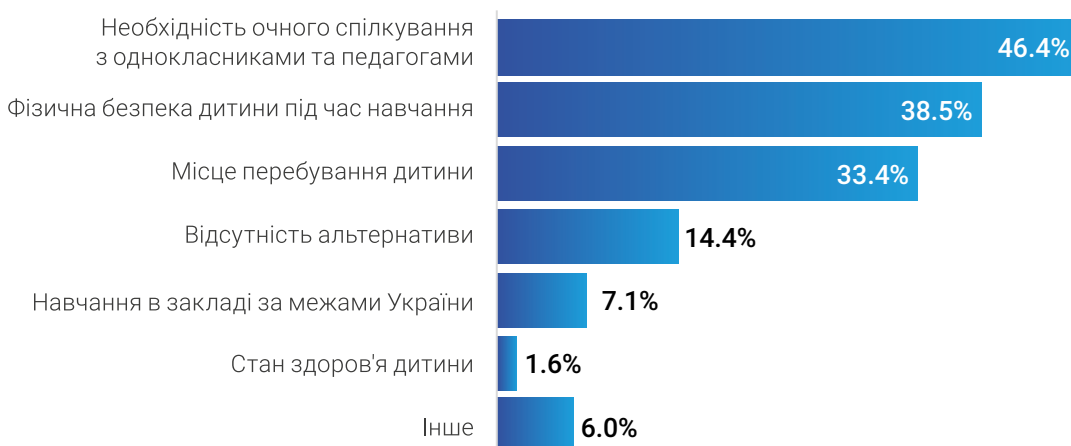
(думка вчителя)

На вибір формату організації освітнього процесу вплинули насамперед наявність укриття в школі та кількість місць для одночасного перебування в ньому. Директори шкіл радилися з батьками учнів та зважали на те, яка частина учнів та вчителів перебуває за межами м. Києва. Попри відсутність досвіду організації освітнього процесу в умовах воєнного стану, керівники шкіл загалом позитивно оцінили готовність здійснювати освітній процес, а саме зазначили, що вони повністю (40,5% відповідей) або швидше готові (47,4%) до цього. При цьому сім шкіл м. Києва (1,9%), на думку директорів, не готові здійснювати освітній процес. 66% вчителів вважають вдалим вибір формату організації освітнього процесу в закладі, де вони працюють.

Вибір закладами загальної середньої освіти того чи іншого формату організації освітнього процесу здійснювався у партнерстві з батьками учнів. На запитання «Який формат навчання Вашої дитини?» 34,8% батьків зазначили, що їхні діти навчаються дистанційно, 28,7% — що обрано змішаний формат; діти 31% респондентів навчаються офлайн, і 5,5% опитаних вказали, що обрали індивідуальну або сімейну форму навчання.

Які причини зумовили вибір формату навчання дитини?

Відповіді батьків, можна було обрати декілька варіантів.

Найбільш оптимальним форматом організації освітнього процесу в школах м. Києва в умовах воєнного стану є змішане навчання, яке уможливило поєднання різних форм здобуття загальної середньої освіти, застосування технологій дистанційного навчання і самостійної пізнавальної діяльності учнів з використанням електронних ресурсів.

Вчителі проводять уроки зі своїх предметів у таких форматах:

- офлайн-уроки для однієї частини учнів та онлайн-уроки для інших учнів – 46,4% відповідей;
- офлайн-уроки транслюються наживо для онлайн-учнів – 17,3% відповідей;
- тільки онлайн-уроки – 19,2% відповідей;
- повноцінні офлайн-уроки, а також перевірка завдань і, можливо, консультації для онлайн-учнів – 10,6% відповідей;
- тільки офлайн-уроки – 6,5% відповідей.

Загалом 50,4% респондентів-батьків задоволені вибором школою формату навчання, 16,0% – не задоволені таким вибором, а 33,6% батьків не змогли чітко визначитися з відповіддю.

При цьому рівень незадоволеності батьків вибором школою формату освітнього процесу вищий (16,0%), ніж вчителів (8,0%).

Така варіативність форматів організації вчителями освітнього процесу, звичайно, впливає на збільшення їхнього навчального навантаження. Саме на це звернули увагу 74,8% вчителів. Водночас вчителі також зазначили інші чинники, які вплинули на збільшення їхнього навантаження, а саме:

- відсутність електроенергії та доступу до інтернету (83,4%);
- складнощі у проведенні уроків під час повітряної тривоги (74,3%);
- необхідність постійно комбінувати офлайн і онлайн-навчання (61,2%).

2.1. Використання цифрових ресурсів та інструментів в освітньому процесі

Зміна формату організації навчання у школах позитивно вплинула на вдосконалення професійних компетентностей учителів, особливо компетентності у сфері інформаційних і комп'ютерних технологій (ІКТ). Вчителі активно опанували можливості різних платформ для дистанційного навчання, використовують гаджети в освітньому процесі, працюють з електронними журналами тощо. На таке подальше вдосконалення цих компетентностей, на нашу думку, вплинув попередній складний період роботи педагогічних працівників в умовах карантину щодо поширення COVID-19.

Під час дистанційного/змішаного навчання в закладах загальної середньої освіти м. Києва вчителі активно використовують цифрові ресурси та інструменти. Так, вчителі, які працюють з освітніми платформами, найчастіше використовують Zoom (84,6%) та Google Classroom (55,1%), реалізують можливість

Педагоги працюють з різних гаджетів, використовують різноманітні носії інформації, гнучко перелаштовуються на нові графіки проведення навчальних занять та змінений відповідно до безпечної ситуації режим роботи.

(думка керівника школи)

формування освітнього контенту на Google Диску (43,9%). Упродовж перших місяців впровадження дистанційної школи (як правило, приватні) надали всім охочим безкоштовний доступ до навчання з використанням власних цифрових ресурсів (вебсайтів, платформ)¹³.

З метою оптимізації освітнього процесу вчителі постійно використовують додаткові матеріали та інтернет-ресурси. Найбільшою популярністю серед них користуються такі

13 Дистанційні школи та навчальні платформи надають безкоштовний доступ для здобувачів освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/distancijni-shkoli-ta-navchalni-platформи-nadayut-bezkoshtovnij-dostup-dlya-zdobuvachiv-osviti>.

інтернет-ресурси: «На урок» (81,5%), «Всеосвіта» (76,2%), «Всеукраїнська школа онлайн» (50,5%). Меншу популярність у вчителів мають платформи онлайн-освіти в Україні «EdEra» та «Prometheus»: до них звертаються відповідно 17,5% та 24,3% педагогів.

Учні так само віддають перевагу освітнім ресурсам «На урок» (76,1%), «Всеосвіта» (61,4%), навчальним матеріалам, розміщеним на ресурсах YouTube (56,0%), «Всеукраїнська школа онлайн» (29,4%) та інших. Зворотний зв'язок із вчителями учні частіше здійснюють через месенджери (Viber, Telegram), а при онлайн-навчанні комунікують через Google Meet, Zoom, Skype.

“ В умовах дистанційного та змішаного навчання учні не встигають опанувати повністю програму, тому вчитель витрачає більше часу та зусиль на підготовку до уроку, перевірку знань, підготовку наочного матеріалу для онлайн-навчання. Було б добре централізовано зробити електронні підручники не просто текстом, а в мультимедіа-форматі, який був би цікавий дітям (як це зроблено за кордоном).

(думка вчителя)

Одночасне використання багатого набору онлайн-інструментів часто заплутує учнів та вчителів, не завжди дозволяє вчителю своєчасно надавати зворотний зв'язок учням, перевіряти виконані завдання.

Підготовка вчителями змісту онлайн-уроків та їх проведення ускладнюються технічними проблемами, які пов'язані з відключенням у закладах загальної середньої освіти електропостачання. Саме це бентежить 84,0% вчителів м. Києва. З відключенням електроенергії, як правило, зникає або стає нестабільним доступ до інтернету (77,5%). Цю проблему також називають і батьки як одну з основних причин, що ускладнює освітній процес.

Важливо, що керівники шкіл усіляко підтримують і допомагають вчителям у використанні різних електронних ресурсів та інструментів. Це стосується як навчання педагогічних працівників, підвищення їхньої комп'ютерної компетентності, так і покращення умов для дистанційного навчання: збільшення кількості комп'ютерів, гаджетів для проведення онлайн-уроків, оснащення шкіл мультимедійним обладнанням. Підвищення вчителями власного рівня компетентності у сфері ІКТ сприяло розвитку їхньої впевненості й самостійності в організації дистанційного навчання. 59% вчителів стверджують, що почувуються впевнено в забезпеченні якісного дистанційного/змішаного навчання, а 31% не можуть чітко відповісти на це запитання.

2.2. Особливості навчання дітей, які перебувають за кордоном

Новим викликом для шкіл міста Києва є організація освітнього процесу для дітей, які перебувають за кордоном, але продовжують здобувати загальну середню освіту за українськими освітніми стандартами і програмами. Це забезпечує реалізацію їхнього конституційного права на освіту та демонструє певну підтримку нашим громадянам (батькам, дітям), які ще не мають можливості повернутися в Україну.

Більшість опитаних респондентів – учнів шкіл м. Києва проживають у Німеччині (32,9%), Польщі (17,4%), Чехії (5,1%), Великій Британії (4,9%) та в інших країнах (39,7%).

На запитання «Якщо Ви зараз проживаєте за кордоном, то чи навчаєтесь у місцевій школі?» учні відповіли так:

- «повноцінно навчаюсь у місцевій школі в тому самому класі, що в українській школі» – 26,6%;
- «повноцінно навчаюсь у місцевій школі, на один клас нижче української школи» – 11,6%;
- «вивчаю в місцевій школі тільки іноземну (місцеву) мову» – 15,5%;
- «не навчаюсь у місцевій школі» – 46,3%.

25,7% опитаних повідомили про відкриття за кордоном у місцевих школах україномовних або інтеграційних класів, що дозволяє їм м'яко адаптуватися до іншомовного освітнього середовища, зменшити стрес, зберегти мову, національну культуру тощо.

Навчання дітей, які одночасно здобувають загальну середню освіту за кордоном і в київських школах, має свої переваги та недоліки. З одного боку, ці діти швидше соціалізуються та адаптуються в іншому міжкультурному середовищі, вивчають мову країни перебування, спілкуються з іншими однолітками, навчаються в освітньому середовищі, яке відрізняється від вітчизняного. А з іншого боку, вони відчувають значне психічне навантаження: нове мовне середовище, навчальне перевантаження (зранку навчання у місцевій школі, а потім навчання в онлайн-форматі в українській школі або самостійно з батьками) — навчання за двома програмами забирає в них увесь вільний час, перевантажує психіку, сповільнює фізичний розвиток тощо. Це варто враховувати вчителю під час проведення онлайн-уроків з такими дітьми¹⁴.

Головна проблема полягає в роботі з учнями, які перебувають за кордоном та відвідують там місцеві школи. З такими учнями доводиться працювати в другій половині дня чи у вихідні дні. Ці діти не мають часу та сил опанувати матеріал у повному обсязі.

(думка вчителя)

У кожному закладі загальної середньої освіти м. Києва навчається різна кількість учнів, які перебувають за кордоном. Важливим питанням для вивчення особливостей навчання дітей, які перебувають за кордоном, було виявлення способів такого навчання у школах м. Києва. З цього питання учні зазначили, що вони:

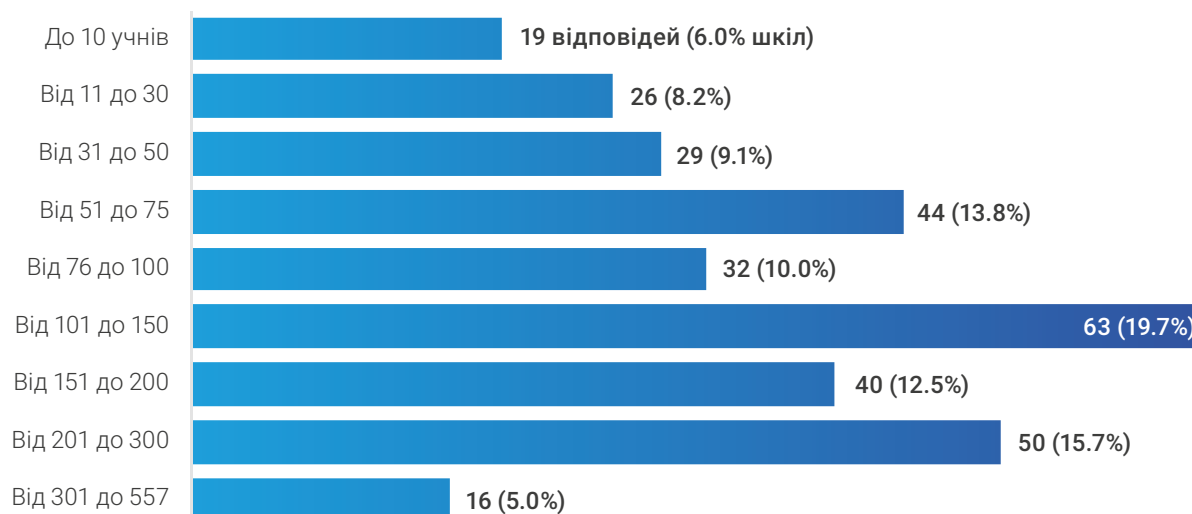
- повноцінно вивчають у школі Києва всі предмети дистанційно (48,3% відповідей);
- навчаються у школі м. Києва на домашній/сімейній/екстернатній формі навчання з усіх предметів (34,9%);
- вивчають декілька предметів вибірково, інші ігнорують (16,8%).

Діти, які навчаються дистанційно в Києві і за кордоном, — у різних умовах. Часто діти, які знаходяться в Україні, дистанційно не виходять на онлайн-уроки або через тривоги, або через відключення світла. А діти за кордоном намагаються сумістити дві школи: нашу і закордонну, бо не знають коли повернуться, а хочуть залишитися для навчання в своїй українській школі. Вони не хочуть переходити на екстернат, бо розуміють, що тяжко опанувати самостійно програмний матеріал.

(думка вчителя)

Скільки учнів Вашої школи зараз навчається з-за кордону?

Відповіді директорів

14 Українські школярі за кордоном: дві школи, дві програми чи здоровий глузд. URL: <https://nus.org.ua/view/ukrayinski-shkolyari-za-kordonom-dvi-shkoly-dvi-programy-chy-zdorovyj-gluzd/>.

Навчання дітей, які перебувають за межами України, відбувається у школах м. Києва в усіх доступних формах, у тому числі екстерном та в сімейній формі. Більшість учнів вивчають усі навчальні предмети відповідно до українських освітніх стандартів та програм, частина – лише окремі навчальні предмети. При цьому діти вказують на значне емоційне, фізичне та психічне перевантаження, що впливає на їхнє здоров'я та результати навчання.

Аналіз показав, що якщо учні в закладах загальної середньої освіти м. Києва вивчають у дистанційному форматі вибірково окремі навчальні предмети, то їхній вибір в основному зосереджено на українській мові та літературі, математиці/алгебрі/геометрії та історії України.

Зважаючи на те що вибір української мови і літератури та історії України є логічним для учнів шкіл міста Києва, які одночасно навчаються за кордоном, формуються передумови для збільшення навантаження на вчителів саме цих предметів.

Учні, які навчаються у школах за кордоном, також звертають увагу на навчальне перевантаження. Вони можуть порівнювати кількість завдань, які дають вчителі у школах м. Києва та в закордонних школах. Так, 53,0% учнів зазначають, що в місцевих школах дають менше домашніх завдань, а 34,8% стверджують, що в цих школах легше навчатися, ніж у закладах загальної середньої освіти м. Києва. Також учні (72,3%) звертають увагу на відсутність булінгу в місцевих школах.

Отже, варіативність способів навчання дітей, які перебувають поза межами країни, у школах м. Києва, актуалізує необхідність розробки порядку визнання та зарахування результатів навчання з навчальних предметів (інтегрованих курсів), які учні вивчали в закордонних школах¹⁵.

2.3. Окремі аспекти забезпечення якості освіти

Якість освіти як комплекс характеристик освітнього процесу в умовах воєнного стану має свої особливості і виміри. В системі забезпечення якості загальної середньої освіти найважливішими є заходи, спрямовані на підвищення якості роботи педагогічних працівників та наданих ними освітніх послуг.

На початок 2022/2023 навчального року змінився кадровий та учнівський склад закладів загальної середньої освіти. Більшість вчителів повернулись на свої робочі місця.

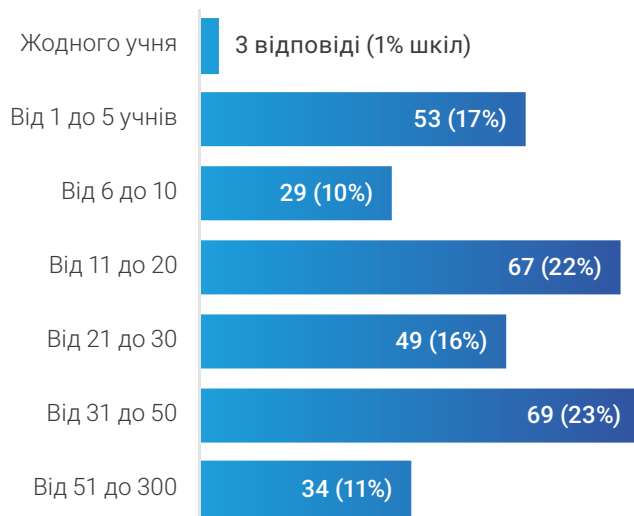
Однак 24,9% опитаних директорів були змушені призупинити трудові відносини або звільнити окремих педагогічних працівників. В окремих випадках вчителі, які перебувають за межами України, працюють дистанційно.

Змінився і колектив учнів за рахунок дітей, які переїхали до м. Києва з тимчасово окупованих територій та з територій, де ведуться активні бойові дії. Лише три школи не мають жодного такого учня.

15 Пропозиції щодо вирішення проблем учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану.
URL: <https://eo.gov.ua/propozytsii-sluzhby-osvitnoho-ombudsmena-shchodo-vyirishennia-problem-uchasnykiv-osvitnoho-protseesu-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/08/18/>.

Скільки у Вашій школі учнів, які переїхали в Київ із тимчасово окупованих територій або територій, де ведуться активні бойові дії?

Відповіді директорів

Керівники закладів загальної середньої освіти стверджують, що проводиться системна робота щодо забезпечення якісного дистанційного/змішаного навчання, зокрема щодо:

- підвищення рівня роботи педагогічних працівників на різних онлайн-платформах (82,5%);
- забезпечення вчителів гаджетами для проведення онлайн-навчання (42,3%);
- збільшення кількості комп'ютерів/ноутбуків (41,5%).

73% керівників закладів середньої освіти вказали на тенденцію щодо підвищення рівня компетентності вчителів у використанні інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ). Проте лише 43,6% вчителів підтвердили, що рівень їхньої компетентності у сфері ІКТ підвищився. Виявлена розбіжність в оцінках свідчить, що у подальшого розвитку компетентності педагогічних працівників у сфері ІКТ є великі перспективи і це питання має постійно залишатися в центрі уваги керівників закладів загальної середньої освіти.

Вчителі, відповідаючи на запитання «Які зміни відбулися у Вашому закладі для забезпечення якісного дистанційного/змішаного навчання у 2022/2023 н. р.?», стверджують, що:

- вони справді набули досвіду роботи на онлайн-платформах дистанційного навчання (72,2%);
- заклад піклувався про отримання різних гаджетів для проведення онлайн-уроків (27,6%);

- у школах збільшилась кількість комп'ютерів (29,5%);
- у школах збільшилась можливість використання комп'ютерів (26,4%).

Готовність учителів здійснювати дистанційне/змішане навчання має корелювати з бажанням учнів навчатися.

На мотивацію учнів щодо навчання у складних умовах воєнного стану негативно вплинули підвищена тривожність, невизначеність і напруженість ситуації, неможливість задовольнити в умовах дистанційного навчання їхні соціально-психологічні потреби, зокрема у спілкуванні з однолітками.

Справді, лише 32,4% учнів ствердно відповіли на запитання «Чи є у Вас зараз бажання навчатися?». Факт зниження мотивації учнів до навчання підтверджують і 55% вчителів, які зазначають, що учням бракує позитивної мотивації.

“Немає впевненості, що всі заплановані уроки пройдуть в повному обсязі. Через часті тривоги і перебування дітей в укритті уроки пропадають. Дати завдання дітям з математики без пояснення теорії і прикладів її використання — це марна праця. Потім потрібно виправляти помилки, які учні роблять, бо не завжди вміють самостійно опанувати матеріал. Немає задоволення від посіхом проведених уроків.

(думка вчителя)

Батьки схильні перебільшувати у своїх оцінках мотивацію учнів до навчання. Лише 15,6% батьків зазначили, що їхні діти не виявляють інтересу до навчання. 76,1% батьків повідомили, що їхні діти позитивно спрямовані на навчання. Проте позитивна мотивація не тотожна відсутності складнощів: усього 21,4% батьків стверджують, що їхні діти не мають проблем у навчанні.

Батьки пояснюють зниження інтересу учнів до навчання такими чинниками, як:

- нестабільність психологічного стану (страх, пов'язаний із воєнними діями в Україні) (36,5%);
- упереджене ставлення вчителів до учнів (6,8%);
- складні стосунки з однолітками (3,5%);

- технічні проблеми (44,4%);
- надмірна кількість навчального матеріалу на самостійне опрацювання (30,0%);
- зниження відповідального ставлення дітей до навчання (23,5%).

Можна бачити, що відповіді учнів, батьків та вчителів щодо оцінки позитивної мотивації учнів до навчання дещо різняться. На нашу думку, це свідчення того, що дорослі певною мірою ігнорують проблеми і запити учнів. Батьки частіше не занурюються в сутність навчального матеріалу або не зовсім його розуміють, тому дитина зі своїми проблемами залишається наодинці.

У цій ситуації очевидна необхідність підтримки учнів, здійснення їх психолого-педагогічного супроводу в навчанні. 38,8% учнів у своїх відповідях зазначили, що вони потребують підтримки вчителів у вивченні тих чи інших предметів та практичних порад щодо продовження навчання.

Насправді потреба учнів у підтримці вища, адже лише 35,9% учнів зазначили, що не потребують допомоги.

Мені потрібне розуміння від вчителів. Мені сказали виконувати контрольні та самостійні, але вчителі так швидко закривають до них доступ, і щоб отримати оцінки, за декілька днів мені треба зробити більшу частину домашніх завдань з вересня. Ще мені потрібен час: на дві школи витрачається дуже багато енергії, як фізичної, так і внутрішньої.

(думка учня)

Які інструменти Ви застосовуєте для допомоги учням у надолуженні попереднього навчального матеріалу?

Відповіді вчителів

Учителі діагностують певні складнощі учнів у навчанні. 20% вчителів зазначили, що кожен третій учень потребує повторення і надолуження матеріалу, який вивчався у попередніх класах. 50% учителів відзначають, що таку потребу має незначна частина учнів.

Під час вивчення нової теми і розв'язання вправ завжди проговорюємо правила з попередніх тем, класів, які використовуємо. За потреби паралельно вирішуємо додаткові вправи на повторення.

(досвід вчителя)

На запитання «Як допомагають педагоги у надолуженні попереднього навчального матеріалу?» учні зазначили, що їм:

- не допомагають зовсім — 35,4% відповідей;
- пропонують додаткові навчальні матеріали — 33,4% відповідей;
- дають додаткові завдання — 31,6% відповідей;
- проводять додаткові групові заняття — 17,3% відповідей;
- надають індивідуальні консультації — 26,1% відповідей.

Дистанційне навчання призвело до того, що дитина розслабилась. Під час онлайн-уроку швидко втрачає інтерес, відволікається і перестає слухати вчителя. Тому я дуже рада, що наша школа змогла організувати навчання офлайн. Єдиною залишається проблема: під час повітряних тривог навчання не проводиться в укриттях, а уроки просто пропадають. У зв'язку з цим ми вже побажили, що в кінці семестру вчителі, не встигаючи за програмою, почали кожного уроку давати нову тему, і якщо з деяких предметів проблеми з цим немає, то, наприклад, для математики це погано, оскільки діти, не потренувавшись з теми, швидко переходять на іншу, потім знов на іншу, потім знов. Для засвоєння цього предмета (і деяких інших) потрібно більше часу і практичної роботи.

(думка батьків)

Знижується позитивна мотивація учнів до навчання, що суттєво впливає на його якість. Попри надання вчителями індивідуальної підтримки учням, існує потреба в систематичному та скоординованому моніторингу навчальних досягнень учнів шкіл міста Києва для виявлення та подолання конкретних труднощів, прогалин у навчанні, здійснення адресного педагогічного супроводу.

За результатами самооцінювання, учні вважають, що найкраще засвоюють матеріал з інформатики та іноземної мови, а найскладнішими є математика, фізика та хімія.

Предмети, які учні, на їхню думку, засвоюють найкраще

На графіку: відсоток учнів, які оцінили свої успіхи у засвоєнні матеріалу певного предмету на 8–10 балів за 10-бальною шкалою.

Отже, зважаючи на значний запит учнів щодо додаткового навчального супроводу вивчення ними тих чи інших навчальних предметів (інтегрованих курсів), доцільно розширити варіативність форм і методів такої методичної допомоги, яку надають вчителі. Важливо також надавати учням психоемоційну підтримку, здійснювати пошук необхідних педагогічних засобів реалізації цього завдання. Невирішеним залишається питання врахування учнівських прогалин у навчанні, які почали накопичуватися з часів карантину і поглиблюються зараз в умовах війни. Проблема ускладнюється ще й тим, що у школах м. Києва навчаються діти, які переїхали до столиці разом з батьками з інших регіонів України. Ці учні мають різний рівень підготовки, досвід війни, психічний стан тощо. Попредметне виявлення таких навчальних прогалин дозволяє вчителю адресно скоригувати необхідний методичний індивідуальний супровід, необхідний учневі.

2.4. Нагальні потреби та виклики організації освітнього процесу

Аналіз особливостей організації та проведення освітнього процесу у школах міста Києва в умовах воєнного стану виявив деякі проблеми і складнощі.

Передусім це стосується матеріально-технічного забезпечення: тривале відключення електропостачання, відсутність доступу до інтернету порушують цілісність освітнього процесу та принципи його побудови (послідовність, наступність, перспективність, наочність, співробітництво, активізація пізнавальної діяльності тощо). Тому значний обсяг навчального матеріалу вчителі змушені давати учням на самостійне опрацювання. Воно викликає певні складнощі, особливо якщо це математика, фізика, хімія. Звідси і зниження пізнавального інтересу учнів, їхньої мотивації до навчання.

З 16 по 25 грудня 2022 року Інститутом післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка було проведено моніторингове дослідження навчальних досягнень учнів 8-х, 10-х класів закладів загальної середньої освіти всіх районів м. Києва в умовах дистанційного та змішаного навчання. Дослідження мало на меті з'ясувати рівень засвоєння учнями тем навчальної програми в I семестрі 2022/2023 н. р. з окремих навчальних предметів (української мови, математики, історії України, фізики, хімії). Інструментом збору інформації було онлайн-тестування.

Зокрема, в тестуванні з української мови взяли участь 25 506 респондентів, з них 16 377 учнів 8-х класів та 9 129 учнів 10-х класів. Більшість учнів 8-х класів (65,2%) та 10-х класів (68,3%) продемонстрували достатній та високий рівні засвоєння навчального матеріалу.

У тестуванні з математики взяли участь 9 674 учні 8 класу. З них виконали завдання тесту:

- без правильних відповідей – 0,2%;
- на початковому рівні – 8,0%;
- на середньому рівні – 17,2%;
- на достатньому рівні – 29,9%;
- на високому рівні – 44,7%.

Також у тестуванні з математики взяли участь 5 178 учнів 10 класу. З них виконали завдання тесту:

- без правильних відповідей – 0,3%;
- на початковому рівні – 12,1%;
- на середньому рівні – 19,6%;
- на достатньому рівні – 25,5%;
- на високому рівні – 42,4%.

Результати моніторингу демонструють, що нинішня ситуація не могла не позначитись на здатності учнів повноцінно сприймати навчальний матеріал, тому є потреба у плануванні та проведенні додаткових навчальних занять із метою усунення прогалин з базових тем, з урахуванням при цьому результатів учнів кожної школи, а також у підтримці та нормалізації психологічного стану учасників освітнього процесу.

Залежно від місця перебування учнів та безпечових умов проведення освітнього процесу, вчителі змушені працювати не тільки у змішаному форматі, а й надавати учням індивідуальні консультації, для одних проводити заняття тільки онлайн, а для інших – тільки офлайн-навчання. Тому вчителі скаржаться на перевантаження, відсутність вільного часу тощо. Як наслідок, нестача часу впливає на якість їхньої підготовки до занять, професійний розвиток та самовдосконалення. З цих причин вони більше користуються освітніми ресурсами, де розміщено готовий контент.

Водночас ресурси, робота з якими потребує більше часу, творчого опрацювання матеріалу, користуються меншим попитом у вчителів. Подальшого вдосконалення також потребують цифрова і комп'ютерна компетентність вчителів, навички використання ними електронних підручників, роботи з освітніми платформами, які забезпечують зворотний зв'язок з учнями тощо.

Особливої уваги потребують учні, які перебувають за кордоном, але продовжують навчатися у школах м. Києва. Для цієї категорії дітей органи управління у сфері освіти, заклади загальної середньої освіти м. Києва, їх керівники та вчителі повинні забезпечити відкриття додаткових дистанційних класів (груп), де навчання має відбуватися у дистанційній формі та з урахуванням розкладу навчання учня у школі за місцем перебування (як правило, це друга половина дня), а також реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії таких учнів шляхом формування та виконання індивідуального навчального плану.

Неабияке занепокоєння у вчителів викликає складність засвоєння учнями програмового матеріалу через психологічні/емоційні чинники, а також прогалини у навчанні. В закладах загальної середньої освіти навчаються діти, які переїхали до м. Києва з тимчасово окупованих територій або з тих, де ведуться активні бойові дії. Це особлива категорія учнів, які потребують соціально-психологічного супроводу та підтримки, допомоги в адаптації до нового колективу та умов, чіткого визначення їхніх прогалин у навчанні.

Такої ж психоемоційної підтримки потребують і самі вчителі. Саме цей виклик має стати предметом постійного моніторингу та діяльності психологічних служб м. Києва.

РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Проблема соціально-психологічного захисту й підтримки дітей та інших учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану надзвичайно важлива. Відповідну проблематику не могли оминати увагою освітяни та психологи, адже тривале перебування дітей у стані сильного стресу, викликаного втратою відчуття безпеки та впевненості у завтрашньому дні, може призвести до важких наслідків¹⁶.

Тому сьогодні пріоритетним завданням освітньої спільноти м. Києва є надання допомоги та психологічної підтримки дітям, що дозволить їм впоратися зі стресом від війни і запобігти виникненню більш складних проблем.

Керівники закладів загальної середньої освіти, розуміючи важливість цієї проблеми, прагнуть постійно організовувати таку роботу в школах. Зокрема, 92,9% директорів зазначили, що в очолюваних ними закладах організовано надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу, хоча ці відповіді, ймовірно, прикрашають ситуацію: так, лише 4,3% учнів відповіли, що скористалися цією допомогою, і ще 12,2% учнів знають про ці заходи, але не брали в них участі.

Водночас 26,2% учнів у відповідях вказали, що вони потребують емоційної підтримки дорослих, а 23,6% прагнуть спілкування з психологом. Зазначене корелює і з оцінками батьків щодо цільової соціально-психологічної допомоги дітям: 19,9% батьків вважають, що їхнім дітям необхідна емоційна підтримка, а 17,2% прагнуть отримати відповідні поради від фахівців щодо збереження дітьми психічного здоров'я.

Відповіді вчителів засвідчили, що в їхніх школах було організовано заходи з психологічної підтримки вчителів, у яких взяли участь трохи більше 30% вчителів. Крім того, 7,6% вчителів отримали психологічну підтримку поза межами школи, а 69,7% вчителів зазначили, що вони не звертались по таку підтримку, адже не потребують її.

На уточнення інформації про необхідну вчителям підтримку ми поставили запитання «Яка допомога потрібна зараз?». На нього отримано такі відповіді: 37,6% — «не потрібна допомога», 34,6% — «емоційна підтримка»; 33,1% — «обмін досвідом з колегами», 13,7% — «психологічна підтримка адміністрації закладу освіти»; 7,3% — «методична допомога адміністрації закладу освіти»; 10,1% — «поради психолога»; 4,6% — інше.

“ Мене хвилює психологічне навантаження як вчителя під час повітряної тривоги, оскільки є тривожність за свою безпеку та безпеку дітей.

(думка вчителя)

Отже, хоча абсолютна більшість керівників шкіл вказують, що організовують відповідні заходи, наше опитування свідчить про недостатню поінформованість учителів та учнів про такі заходи. Відповідно, зменшується кількість учасників цих заходів, хоча потенційна потреба в них більша. Ми також вважаємо нагальним виявлення конкретних психологічних проблем учасників освітнього процесу, встановлення їхньої природи і надання адресної допомоги.

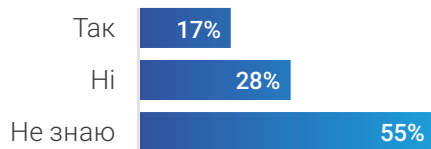
16 Стратегія адаптації в період змін. URL: <https://sbf.caritas.ua/поради-психолога/>.

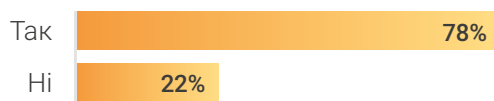
Більшість учасників освітнього процесу потребують емоційної та соціально-психологічної підтримки. Лише частина з них визнає цю потребу та отримує необхідну допомогу.

Чи організувала школа окремі заходи з надання учням психологічної допомоги (підтримки)?

а) Відповіді учнів:

б) Відповіді вчителів:

в) Відповіді директорів:

Окремі психологічні проблеми, пов'язані з постійним стресом, мають внутрішній, прихований характер і одночасно слугують причиною виникнення складних психоемоційних станів, професійного вигорання. Про це також ідеться в результатах опитування, проведеного компанією «Go Global»¹⁷. Кожен десятий вчитель у своїх відповідях звертає увагу на проблему морального тиску, який застосовує керівництво шкіл в умовах воєнного стану. Подвійний стрес відчувають педагогічні працівники, коли від них вимагають проведення заходів, типових для освітнього процесу в мирний час (наприклад, відкритих уроків, різних презентаційних заходів, постійних перевірок тощо).

Відтак у цьому контексті потребують розробки відповідні адаптивні моделі побудови взаємовідносин (управлінських, трудових, комунікаційних) між усіма учасниками освітнього процесу з урахуванням їхнього психоемоційного стану в умовах війни.

Наведені результати опитування продемонстрували важливість своєчасного надання допомоги та психологічної підтримки всім суб'єктам освітнього процесу; таке надання має стати обов'язковим елементом цього процесу та не повинно носити формальний характер.

Допомогу та психологічну підтримку повинні забезпечувати не тільки працівники психологічної служби, а й у міру можливостей — весь педагогічний колектив. Директори шкіл мають враховувати емоційний стан вчителів, а вчителі — здобувачів освіти, адже ці чинники впливають на загальний стан освітнього середовища у школі, зокрема на поведінку дитини, її здатність до навчання і на психологічні реакції на навколишні збудники.

Шкільні психологи повинні працювати у взаємодії з батьками. При цьому за батьками залишається право обирати фахівця-психолога та місце отримання відповідної допомоги. Завдання закладу загальної середньої освіти — переконати батьків у важливості своєчасного звернення до спеціаліста для запобігання виникненню у дітей можливих психологічних проблем.

Варто звернути увагу й на потенціал позашкільної освіти як чинника психологічного розвантаження, впровадження нових її форм щодо колективної та індивідуальної участі дітей.

17 Понад половина опитаних вчителів відчуває вигорання — результати дослідження. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/01/27/252570/>.

РОЗДІЛ 4. БЕЗПЕКОВІ УМОВИ У ШКОЛАХ МІСТА КИЄВА

Створення належних безпекових умов у закладах загальної середньої освіти м. Києва є одним із нагальних завдань сьогодення. Воно є актуальним у різних контекстах:

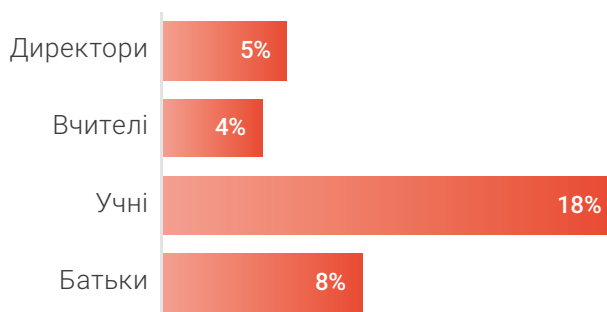
- створення безпечних умов для роботи педагогічного та адміністративно-педагогічного персоналу, який працює постійно в приміщенні закладу загальної середньої освіти, та для учнів – за умови організації змішаного навчання;
- необхідність залучення до освітнього процесу учнів, які не мають або втратили можливість приєднатися до освітнього процесу в безпечних умовах.

Рекомендації щодо створення безпечного середовища школи в умовах війни розроблено відповідними органами влади¹⁸.

Для нашого дослідження є важливими відповіді на запитання, пов'язані зі створенням безпекових умов, які надали всі учасники освітнього процесу – керівники закладів загальної середньої освіти (директори), які значною мірою несуть відповідальність за створення безпекових умов на інституційному рівні, тобто на рівні школи; вчителі, які активно реалізу-

На те, що у школі **не проводилися тренування** щодо дій у випадку повітряної тривоги з переміщенням до укриття, вказало втричі більше учнів, ніж директорів та вчителів.

Відсоток респондентів, що негативно відповіли на запитання «Чи проводилося у школі тренування щодо дій учнів під час повітряної тривоги з переміщенням до укриття?»

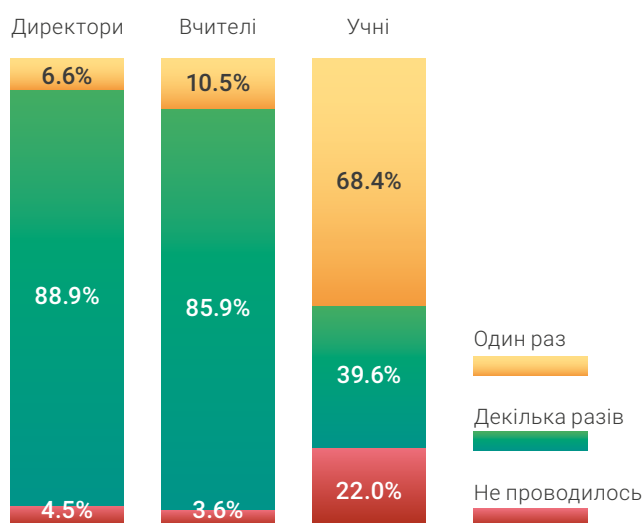

ють безпекові правила та безпосередньо взаємодіють з учнями, котрі разом із батьками долучились до дослідження.

Системна підготовка до реагування на надзвичайні ситуації, зокрема пов'язані з цивільною обороною, є вже рутинними заходами в закладах загальної середньої освіти. В умовах воєнної інтервенції росії на територію України такі безпекові навчання актуалізуються і стають критично необхідними.

Кількість негативних відповідей щодо проведення тренування дій під час повітряної тривоги не велика, але викликає занепокоєння, бо за нею приховано неготовність певної кількості учасників освітнього процесу до безпекових дій у приміщенні закладу загальної середньої освіти під час повітряної тривоги. Загальновідомо, що формування навички потребує певного часу та вправлення. Відтак втішає, що в більшості закладів середньої загальної освіти серйозно підходять до відпрацювання способів поведінки під час повітряної тривоги та проводять відповідні тренування. Однак учні повідомляють про проведення суттєво меншої кількості тренувань, ніж про це кажуть директори та вчителі.

Скільки разів у вашій школі проводилось тренування з переміщенням до укриття?

18 Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки. URL: <https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-novi-vim/>.

22% респондентів-директорів стверджують, що приміщення їхньої школи не обладнано засобами звукового сповіщення у випадку небезпеки. 88,9% керівників шкіл інформують, що систематично проводять відпрацювання способів поведінки під час повітряної тривоги. 74,2% вчителів щодня нагадують учням про правила поведінки під час повітряної тривоги та надзвичайної ситуації.

Чинні державні правила пожежної безпеки вказують, що «будівлі закладів та установ повинні бути обладнані засобами оповіщення людей про пожежу. Для оповіщення можуть бути використані... дзвінки та інші звукові сигнали»¹⁹, які також можуть подавати сигнал про повітряну тривогу. Проте суттєва частина респондентів зазначили, що їхні школи не мають відповідного обладнання. З огляду на невисоку технологічну складність і, відповідно, вартість таких засобів звукового сповіщення слід укомплектувати ними кожен заклад освіти.

Відсоток респондентів, що вказали на **відсутність у школі засобів звукового сповіщення про небезпечну ситуацію**

У небезпечних ситуаціях кожна хвилинка, яка витрачається на переміщення до безпечного місця, важлива та може бути вирішальною. Швидке переміщення до укриття можливе за чіткої організації цього процесу, розуміння кожним учасником його дій під час небезпеки, яке досягається необхідним інструктуванням

та проведенням відповідних навчань. 70% респондентів-директорів вказують, що учні та вчителі встигають перейти в укриття менш як за 5 хвилин. Проте 30% директорів зазначили, що таке переміщення потребує більше 5 хвилин або що заміри не проводились.

Крім того, за результатами нашого опитування:

- 0,4% вчителів та 0,8% учнів зазначили, що у випадку повітряної тривоги вони йдуть на вулицю;
- 0,3% вчителів та 0,5% учнів зазначили, що у випадку повітряної тривоги вони залишаються у класі;
- 11% учнів хвилюються або дуже хвилюються у випадку оголошення повітряної тривоги під час їхнього перебування у школі;
- 5% вчителів зазначили, що вони нагадують учням про правила поведінки під час повітряної тривоги раз на місяць або взагалі цього не роблять;
- так само 5% вчителів зазначили, що вони не обізнані з порядком власних дій у випадку загрози або виникнення надзвичайної ситуації.

Нагадаємо, що алгоритм дій для вчителя під час сигналу «Повітряна тривога» розроблено Міністерством освіти і науки України²⁰.

19 П. 12 розділу III Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України, затверджених наказом МОН від 15.08.2016 № 974. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1229-16#Text>.

20 Безпечне освітнє середовище: як діяти вчителям під час занять при оголошенні сигналу «Повітряна тривога». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/bezpechne-osvitnye-seredovishe-yak-diyati-vchitelyam-pid-chas-zanyat-pri-ogoloshenni-signalu-povitryana-trivoga>.

4.1. Наявність укриття в закладах загальної середньої освіти та його облаштування

Реалізація очного або змішаного формату навчання в закладах загальної середньої освіти м. Києва під час війни можлива за умови наявності у школі щонайменше найпростішого укриття, яке може тимчасово захистити в разі небезпеки.

“Кількість здобувачів освіти, які сьогодні хочуть навчатися очно, більша, ніж місць в укритті.

(відповідь директора)

Про наявність власного укриття у школі повідомили 88% респондентів-директорів, 90% вчителів, 91% учнів²¹. Відповідно, у близько 10% шкіл немає власних укриттів. Більшість таких шкіл можуть використовувати укриття, розташоване неподалік, тоді як близько 15 шкіл не мають доступу до жодного приміщення, яке може вважатися укриттям. Чинні нормативні документи вимагають, щоб укриття розташовувалось не далі ніж за 500 метрів від школи, і рекомендують, щоб ця відстань не перевищувала 100 метрів²².

Ми поставили директорам шкіл запитання «Якщо у школі немає власного укриття, то яку відстань слід пройти від школи до іншого укриття?» та отримали такі відповіді:

- 22 респонденти обрали варіант «До 100 метрів»;
- 30 респондентів – «Від 100 до 500 метрів»;
- 13 респондентів зазначили, що інше укриття розташоване на відстані понад 500 метрів від школи.

У разі небезпеки важливо, щоб усі учасники освітнього процесу, які в цей час перебувають у приміщенні закладу загальної середньої освіти, могли скористатися укриттям. Потужність укриття впливає і на планування освітнього процесу в очному/змішаному форматі, оскільки визначає, яку кількість осіб – здобувачів освіти та педагогічних працівників – можна залучити до одночасної роботи у приміщенні школи.

На запитання «На одночасне перебування якої кількості осіб розраховане укриття у школі?» директори відповіли так:

- 8% (30 респондентів) зазначили, що школа не має власного укриття;
- 9% (35 респондентів) вказали, що укриття розраховане на 50 осіб;
- 22,5% (85 респондентів) – від 51 до 200 осіб;
- 43% (162 респонденти) – від 201 до 500 осіб;
- 17,5% (66 респондентів) – на 501 особу і більше.

Розподіл відповідей учителів на це запитання аналогічний.

“Укриття на 500 осіб, і на цю всю кількість один туалет, у який дітям заборонено ходити. Адміністрація каже терпіти до кінця повітряної тривоги.

(думка батьків)

Перехресний аналіз відповідей на різні запитання дає підстави зробити висновок, що близько 10% шкіл м. Києва не мають укриттів, які в умовах воєнного стану дозволяють провадити освітню діяльність в очному форматі. До цього числа шкіл ми віднесли як ті, що взагалі не мають укриття, так і ті, укриття яких розраховане на одночасне перебування до 50 осіб (цього недостатньо навіть для одночасного розміщення учнів з двох класів і працівників школи). Ще у близько 10% шкіл укриття, за твердженням наших респондентів, фізично вміщують достатню кількість людей, однак також не можуть повноцінно використовуватися в рамках очного освітнього процесу, оскільки їх обладнано лише одним виходом (у такому укритті дозволяється одночасне перебування не більше 50 осіб).

21 Для учнів — відсоток серед тих, хто не обрав відповідь «Не знаю».

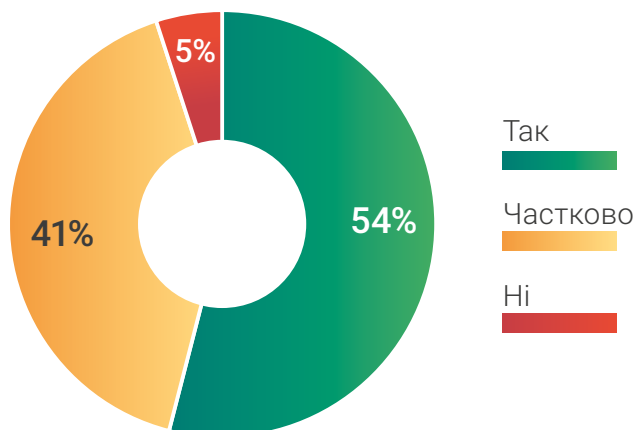
22 Рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти. Додаток до листа ДСНС від 14.06.2022 № 03-1870/162-2. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/civilniy-zahist/2022/15.06/Rekom.shchodo.orhanizatsiyi.ukryttya.15.06.2022.pdf>.

Важливо, щоб у закладі загальної середньої освіти не лише було приміщення, що ідентифікується як укриття, але й щоб воно відповідало нормативним вимогам. Лише половина

опитаних директорів вважають, що укриття школи повністю відповідають чинним державним вимогам.

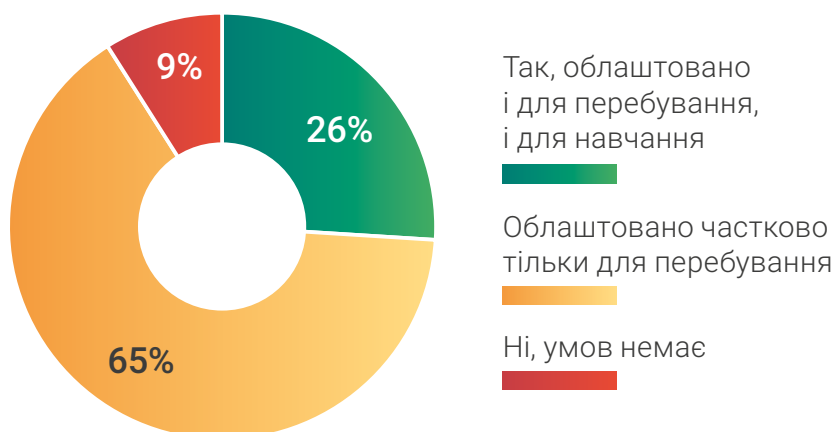
Чи відповідає укриття вашої школи чинним державним вимогам?

Відповіді директорів

Якщо укриття наявне, чи достатньо воно облаштоване для безпечного перебування та навчання дітей?

Відповіді батьків

Вимоги до облаштування укриттів не дотримано, зокрема, в такому:

- 17% вчителів і 23% директорів повідомляють про наявність лише одного виходу з укриття, що не дозволяє одночасно перебувати в ньому більш як 50 особам;
- 20% директорів повідомили, що в укритті відсутній відгороджений ширмою куточок для надання першої домедичної допомоги, укомплектований аптечкою²³. Таку саму інформацію надали 8,5% вчителів, і ще 22,5% вчителів зазначили, що не знають відповіді на це запитання;
- 11% директорів, 10,2% вчителів та 5,4% опитаних учнів зазначили, що туалет в укритті має вигляд відра-туалету з кришкою, ще 3,5% директорів зазначили, що туалет в укритті відсутній;
- 5% директорів і 2% вчителів вказали, що укриття не укомплектовано мінімально необхідними протипожежними засобами (вогнегасники, пісок, лопати та ін.).

23 Додаток 20 до Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС від 09.07.2018 № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>.

88% шкіл м. Києва мають укриття у своїх будівлях. Із цих укриттів, за твердженням директорів, 49% повністю відповідають державним вимогам, 39% – «відповідають частково». Відтак, актуальним є приведення приміщень укриттів у школах у відповідність до чинних вимог. Це складна робота, яка потребує відповідного фінансування та системності.

Ідеальний варіант — коли здобувачі освіти та педагогічні працівники можуть продовжити освітній процес, перебуваючи в укритті. Очевидно, що фронтальна та колективна робота в умовах одночасного перебування в укритті учнів з різних класів не буде ефективною. Однак організувати групову або індивідуальну роботу, в тому числі з використанням гаджетів та різних освітніх інтернетресурсів, буде доречно. Крім того, добре, коли учасники освітнього процесу мають зв'язок із «зовнішнім світом» під час перебування в укритті. Це дозволяє адміністрації закладу загальної середньої освіти підтримувати оперативний зв'язок з керівними органами, також адміністрація і педагогічні працівники, здобувачі освіти можуть підтримувати зв'язок із батьками або іншими уповноваженими особами.

У цьому аспекті зазначимо, що, згідно з відповідями учасників опитування, щонайменше в **кожному четвертому шкільному укритті відсутній доступ до стабільного інтернету** (через кабель та/або Wi-Fi).

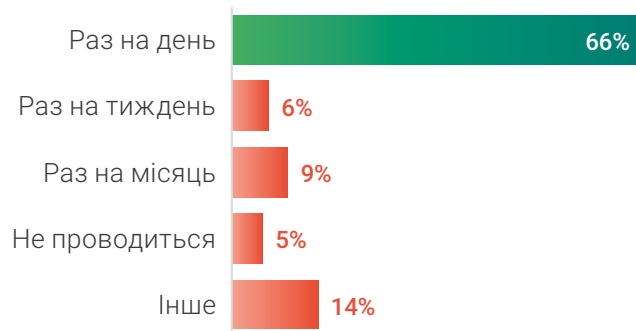
У шкільному бомбосховищі дуже задушно, більше години знаходитись неможливо.

(думка батьків)

Загальновідомо, що ворог не нехтує будь-якими засобами для створення нервової, стресової та небезпечної ситуації на нашій території. Зокрема, це може бути розміщення на території закладів загальної середньої освіти сторонніх предметів або речовин, у тому числі вибухонебезпечних, що потребує постійного моніторингу стану будівлі та території закладу. Тому Департамент освіти і науки КМДА вказав керівникам середніх шкіл на необхідність щоденно проводити обстеження територій закладів освіти з метою своєчасного виявлення сторонніх і підозрілих предметів²⁴.

На жаль, за результатами нашого опитування, кожен третій директор школи відповів, що проводить таке обстеження з меншою періодичністю (раз на тиждень або раз на місяць) або не проводить його взагалі.

З якою періодичністю у вашому закладі проводиться обстеження території школи щодо своєчасного виявлення сторонніх предметів? Відповіді директорів

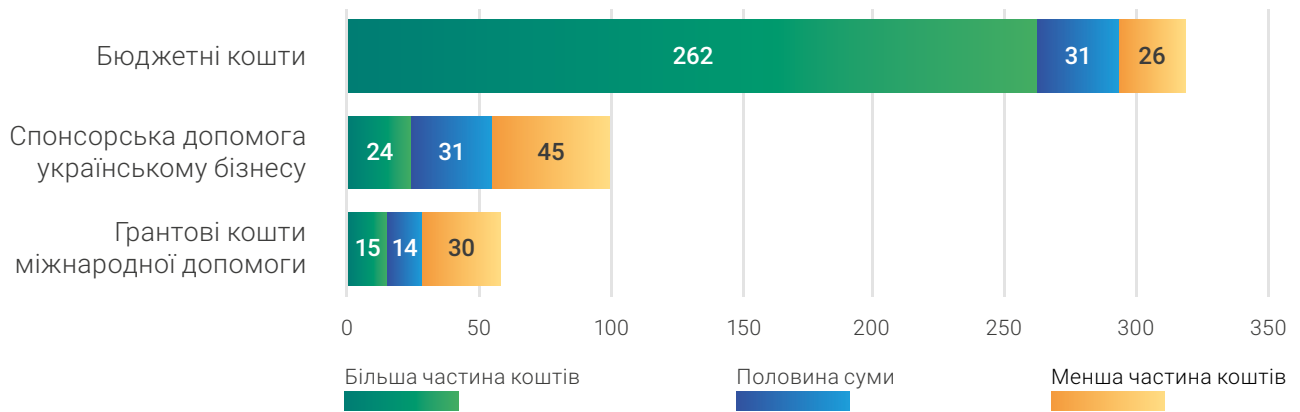
Також сьогодні, в умовах війни, працівникам школи та школярам доцільно знати правила поводження з вибухонебезпечними предметами²⁵.

Станом на початок активної фази воєнної інтервенції росії на територію України питання створення, укомплектування та обладнання укриття в закладах загальної середньої освіти не отримало належної уваги та було певним чином формалізовано. Підвальні та напівпідвальні приміщення шкіл за останні роки активно переобладнувалися для різних цілей без урахування можливості воєнних дій та потреби в укритті й бомбосховищі. Так само проекти шкіл-новобудов не передбачали наявності таких приміщень. У ході протистояння російським загарбникам та пристосування освітнього процесу до умов воєнного часу постала необхідність облаштування укриття в закладах загальної середньої освіти, що потребувало не тільки ініціативи і бажання керівництва цих закладів, але й відповідного фінансового забезпечення.

24 П. 2.3 наказу Департаменту освіти і науки Виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 31.08.2022 № 86. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2022/8/31/86.pdf>.

25 Мінна безпека. Що потрібно знати та виконувати. URL: https://kyivcity.gov.ua/bezpeka_ta_pravoporiodok/pam_yatky/minna_bezpeka_scho_potribno_znati_ta_vikonuvati/; «МІННА БЕЗПЕКА НЕ БЕЗ ПЕКА»: посібник для дітей про правила поведінки з вибухонебезпечними предметами. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/minna-bezpeka-ne-bez-peka-posibnik-dlya-ditej-pro-pravila-povedinki-z-vibuhonebezpechnimi-predmetami>.

Якщо школа має власне укриття, то за рахунок яких джерел фінансування здійснювалося його дообладнання для відповідності державним вимогам? *Відповіді директорів*

У рамках дослідження керівникам шкіл було поставлено запитання, яке мало на меті з'ясувати джерела фінансування на облаштування, обладнання, впорядкування укриттів у приміщеннях шкіл м. Києва. Згідно з одержаними відповідями, більша частина фінансування надійшла з місцевого бюджету, менша частина коштів – спонсорська допомога від українського бізнесу та грантова підтримка від іноземних партнерів. Ми не запитували директорів шкіл про те, чи залучалися з цією метою кошти від батьків учнів.

Аналіз безпекової ситуації в закладах загальної середньої освіти м. Києва підтвердив актуальність подальшої системної роботи для приведення приміщень укриттів у відповідність до чинних вимог, обладнання приміщень шкіл звуковим сповіщенням про небезпечну ситуацію. При виконанні відповідної роботи, пов'язаної з організацією та здійсненням заходів цивільного захисту, необхідно дотримуватися вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579²⁶, а також враховувати

Рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти, надані Державною службою України з надзвичайних ситуацій (лист від 14.06.2022 № 03-1870/162-2²⁷), алгоритм дій місцевих органів виконавчої влади органів місцевого самоврядування, органів управління освітою, керівників закладів освіти щодо забезпечення укриття учасників освітнього процесу у фонді захисних споруд цивільного захисту, розроблений ДСНС²⁸, та положення практичного посібника «Організація укриття населення у фонді захисних споруд цивільного захисту» від Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Інституту державного управління та наукових досліджень із цивільного захисту, що дозволяє врахувати різні аспекти створення безпечного середовища в укритті²⁹. Для організації та здійснення заходів цивільного захисту варто передбачити відповідне фінансування у місцевому бюджеті, а також залучати на цю мету кошти благодійних фондів та організацій.

26 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>.

27 URL: <https://document.vobu.ua/doc/13513>.

28 URL: <https://dsns.gov.ua/upload/6/2/2/0/9/6/bHq4WGC8HMHX4wGPIKG9qv4DSEqLx4uEUDgqIVGV.pdf>.

29 Перші кроки щодо організації цивільного захисту на базовому рівні місцевого самоврядування: серія практичних порадників. Серія 9. Організація укриття населення у фонді захисних споруд цивільного захисту. Впровадження інженерно-технічних заходів цивільного захисту / За заг. ред. П.Б. Волянського, С.А. Парталяна. Київ: ІДУ НД ЦЗ, 2021. 63 с. URL: <https://cutt.ly/I9K3DWN>.

РОЗДІЛ 5. ДОМЕДИЧНА ПІДГОТОВКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У 72% шкіл м. Києва наявні медичні вироби, лікарські засоби, матеріали для надання першої домедичної допомоги в достатній кількості, а у 85% шкіл м. Києва за останній рік проводилися тренінги з надання першої домедичної допомоги.

Вчасне надання домедичної допомоги може зберегти життя і здоров'я учасників освітнього процесу. Тому важливо, щоб у закладах загальної середньої освіти було відповідне медичне забезпечення, а учасники освітнього процесу, зокрема педагогічні працівники, а також учні старших класів мали хоча б мінімальні навички надання першої домедичної допомоги.

Директори-респонденти, які взяли участь у дослідженні, зазначили, що у школах наявні медичні вироби, лікарські засоби, матеріали для надання першої домедичної допомоги, передбачені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 06.04.2021 № 637³⁰. Зокрема, 72% респондентів-директорів зауважили, що ці вироби наявні в достатній кількості, 26,4% – наявні, але не в достатній кількості, 1,6% – що ці вироби у школі відсутні.

Про розуміння важливості навичок першої домедичної допомоги свідчать навчання, які проводяться у школах. На запитання «Чи проводилися за останній рік у школі тренінги з надання першої домедичної допомоги?»

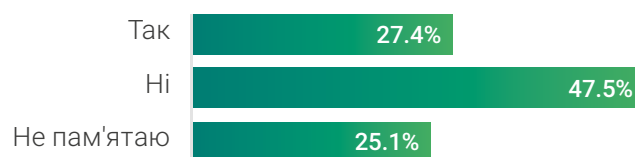
ствердну відповідь дали 85% (323 особи) респондентів-директорів, з них 126 відповіли, що до таких тренінгів було залучено всіх учителів; 112 стверджують, що такі навчання проводилися як для вчителів, так і учнів старших класів; 85 повідомили про навчання для частини вчителів. Проте 15% (55 осіб) респондентів-директорів зазначили, що такі тренування не проводили.

Чи проходили Ви за останній рік тренінг з надання першої домедичної допомоги?

Відповіді вчителів:

Відповіді учнів:

30 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0637282-21#Text>.

ВИСНОВКИ

1 Діяльність закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану потребує переосмислення традиційних підходів до її організації; прийняття чітких, швидких і вчасних рішень на всіх рівнях управління; розробки нових та внесення змін до чинних нормативно-правових актів, вироблення рекомендацій та доступних роз'яснень для всіх учасників освітнього процесу.

2 Переважна більшість шкіл міста Києва (74,3%) в умовах воєнного стану організували освітній процес у змішаній формі, поєднуючи різні форми здобуття загальної середньої освіти з використанням технологій дистанційного навчання. Такий формат виявився найбільш оптимальним, за оцінками усіх учасників освітнього процесу, а також в умовах перебоїв з електроенергією, небезпеки пересувань по місту, перебування у приміщеннях під час повітряних тривог тощо. У 79,6% закладів вдалося організувати освітній процес в одну зміну.

3 Виявлено певні проблеми і складнощі щодо організації освітнього процесу в дистанційному/змішаному форматі. Чимало завдань вчителі дають учням на самостійне опрацювання, в тому числі з предметів природничо-математичного циклу, що ускладнює процес засвоєння ними навчального матеріалу і, як наслідок, знижується мотивація до навчання. Вчителями застосовується варіативний підхід щодо навчання дітей, які перебувають у різних умовах (вдома, за кордоном) та використовуються різноманітні педагогічні форми та методи (індивідуальні та групові консультації, практикуми тощо) як в офлайн, так і онлайн-форматах. Відтак три чверті вчителів скаржаться на значне перевантаження в роботі, нестачу часу на саморозвиток і професійне вдосконалення.

4 Вчителі неповною мірою використовують можливості дистанційного навчання. Частіше за все вони переносять елементи очних занять в онлайн-середовище. Вчителі та учні звертаються до одних і тих самих освітніх платформ та ресурсів, де розміщено вже готові матеріали і завдання. Епізодично використовуються сайти шкіл, репозиторії, хмарні

сервіси для забезпечення персоналізованого доступу всіх учасників освітнього процесу до навчального контенту. Дуже рідко для створення навчально-методичних, дидактичних матеріалів вчителі звертаються до масових відкритих онлайн-курсів, матеріалів е-підручників.

5 Здобуття загальної середньої освіти в умовах воєнного стану — це освітні втрати, які несуть усі учасники освітнього процесу. Особлива категорія — діти, які виїхали разом з батьками за кордон. Їхнє навчання у місцевих школах не проходить легко, і є декілька причин цього: нерозуміння мови викладання, труднощі у спілкуванні з однолітками, невідповідність освітніх програм, складність навчання у двох школах одночасно тощо. Усе це впливає на мотивацію дітей до навчання, створює для них додаткове навантаження. Тому актуальним питанням є розробка зручних графіків освітнього процесу, індивідуальних траєкторій навчання для учнів, які перебувають за кордоном і продовжують навчання у школах м. Києва.

6 У закладах загальної середньої освіти м. Києва чимало дітей навчається з інших регіонів України, звідки вони змушені були переїхати до столиці разом з батьками. У цих школярів різний рівень підготовки, досвід впливу війни на психічний стан, певні прогалини у навчанні тощо. Тому педагогічною проблемою є розроблення методичного інструментарію для виявлення цих прогалин, диференційований підхід до їх аналізу та подолання.

7 Усі учасники освітнього процесу перебувають у стані постійного стресу і потребують соціальної та психологічної підтримки. Особливо вразливими до стресу є діти, що значною мірою впливає не тільки на психічний стан, зниження когнітивних процесів, а й на їхню успішність у навчанні. У деяких дітей спрацьовує захисний механізм: їм не вистачає життєвого ресурсу, і вони закриваються від навчання і завдань, втрачають мотивацію, ефективність та результативність навчання. 55% вчителів звертають увагу на зниження мотивації учнів до навчання.

8 В умовах воєнного стану знижується якість освіти. Під дією об'єктивних обставин системно ускладнюється розвиток її базових характеристик. Спостерігається зниження динаміки виявлення освітнього потенціалу в умовах матеріально-технічних, кадрових проблем, відсутності електроенергії, якісного інтернету тощо. Певні негативні процеси впливають і на якість формування професіоналізму, важливими складовими якої є ефективність педагогічної праці, мотивація учнів до навчання, доступність навчального контенту тощо. Як наслідок, знижується і якість освітніх результатів, успішність учнів.

9 Керівники закладів середньої освіти розуміють важливість заходів соціально-психологічної підтримки учнів, батьків, учителів та всіляко сприяють організації такої роботи у школах. Проте проблемою виявилась недостатньо налагоджена комунікація між учасниками освітнього процесу, що зумовило недостатню поінформованість про заходи, які організовує і проводить психологічна служба. Так, 47,3% вчителів не знали про заходи, які організувала школа щодо надання психологічної допомоги і підтримки.

10 Безпека всіх учасників освітнього процесу залишається першим питанням порядку денного функціонування освіти у м. Києві. Облаштування належним чином приміщень укріттів у школах є одним із найважливіших завдань в умовах воєнного часу. Йдеться про максимальне дотримання безпекових вимог

до таких приміщень, таких як побудова другого виходу, налагодження належної роботи вентиляції, облаштування місць для санітарно-гігієнічних потреб (туалетів), створення умов для надання домедичної допомоги, забезпечення інтернетом, комфортних місць для сидіння тощо. Нині укрітття наявні у 88% шкіл м. Києва, при цьому повністю відповідають чинним вимогам до таких споруд 49%, частково відповідають – 39%. Ідеальна мета – це надійні та належно обладнані укрітття у всіх закладах загальної середньої освіти.

11 Департамент освіти і науки Київської міської державної адміністрації під час реалізації загальнодержавної політики у сфері загальної освіти в умовах воєнного стану послідовно забезпечує єдність підходів у питаннях організації освітнього процесу, безпеки та підтримки його учасників; виконує функцію координації щодо закладів загальної середньої освіти міста Києва, надає їм організаційну, методичну підтримку з питань управлінської та освітньої діяльності; реагує на поточні виклики сьогодення, що постають перед міською громадою, належним чином використовуючи всі доступні інструменти для вирішення питань освітньої сфери.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Рекомендації складено за основними напрямками організації та проведення освітнього процесу у школах м. Києва в умовах воєнного стану.

Управлінсько-нормативна складова

- Продовжити роботу щодо інтеграції національної системи освіти у світовий освітній простір, у тому числі для взаємного автоматичного визнання не тільки документів про загальну середню освіту, а й поточних результатів навчання, здобутих українськими учнями у школах за кордоном; зокрема, запровадити на локальному рівні (міста Києва та шкіл) єдині підходи у питанні визнання та зарахування у школах міста Києва результатів навчання із навчальних предметів (інтегрованих курсів), які українські учні здобули у школах за межами України.
- Посилити міжнародне співробітництво і налагодити прямі міжнародні зв'язки з освітніми інституціями, що нині опікуються освітою українських учнів, шляхом укладення міжнародних договорів (угод, меморандумів) на загальнодержавному рівні (парламенту, уряду, міністерства) для досягнення певної синхронізації змісту освіти (освітніх, навчальних програм), організації освітнього процесу (розкладу навчальних занять) та внутрішніх шкільних систем оцінювання навчальних досягнень українських учнів.
- Внести зміни до законодавства, що регулює застосування дистанційної форми здобуття загальної середньої освіти, і надати методичні рекомендації, зокрема щодо:
 - деталізації механізмів формування груп учнів з дистанційною формою здобуття освіти;
 - можливості використання технологій дистанційного навчання за заявою, поданою в довільній формі та засобами, що доступні учням, їхнім батькам;
 - диференціації оплати праці вчителів щодо організації навчання в різних формах (офлайн і онлайн);

- особливостей організації освітнього процесу для учнів, які перебувають за кордоном та здобувають загальну середню освіту в місцевих школах.
- Переглянути організаційну складову та зміст діяльності психологічних служб (центрів практичної психології, шкільних практичних психологів) як у системі освіти України, так і міста Києва, продовжити діяльність, спрямовану на підтримку учасників освітнього процесу (учнів, батьків та педагогічних працівників) з урахуванням їхніх індивідуальних запитів та потреб, для відновлення ментального здоров'я та психоемоційного стану.
- Продовжити практику проведення семінарів та тренінгів для шкільних психологів, соціальних педагогів та інших педагогічних працівників, зокрема із залученням фахівців міської психологічної служби системи освіти, щодо проблематики збереження психологічної стабільності та розвитку відновлюваності людини (здатності психіки відновлюватися після несприятливих умов).
- Поінформувати керівників та інших педагогічних працівників закладів освіти про використання у практичній діяльності методичних рекомендацій (путівників)³¹ щодо алгоритму дій у різних ситуаціях в умовах воєнного стану

Безпекова складова

- Продовжити роботу з облаштування приміщень укриттів у закладах загальної середньої освіти відповідно до чинних державних вимог.
- Налагодити системну роботу з формування та розвитку стійких компетентностей усіх учасників освітнього процесу з безпечної поведінки в час війни та після її завершення, в тому числі шляхом використання позитивного досвіду роботи «класів безпеки»³².
- Актуалізувати роботу курсів з навчання домедичної допомоги для всіх учасників освітнього процесу з урахуванням різних

31 Організація діяльності закладів освіти в умовах воєнного стану. Порадник III. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб. / Упоряд.: Фіданян О.Г., Войцехівський М.Ф., Івашнова С.В. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. — 600 с. URL: <https://ippo.kubg.edu.ua/poradnyk>.

32 URL: <https://susplne.media/346346-pravila-pozeznoi-bezpeki-i-dii-pid-cas-trivogi-novi-klasi-bezpeki-zavilis-na-kiivsini/>.

категорій слухачів: здобувачів освіти з диференціацією за віком, їхніх батьків, педагогічних працівників.

- Проводити системну інформаційну кампанію серед учнів «Безпечна поведінка під час війни», яка має максимально інформувати їх про правила фізичної, особистої, психологічної безпеки, мінної безпеки, правила поведінки під час обстрілу, пожежі, авіанальоту, хімічної атаки, захисту від онлайн-вербування ворогом тощо.

Цифрова складова

- Забезпечити створення доступного, безпечного цифрового середовища для всіх учасників освітнього процесу, а також прозорість, зручність, ефективність процесів і надання послуг у сфері загальної середньої освіти.
- Здійснювати постійний моніторинг потреб учителів щодо організації та технічного забезпечення змішаного навчання.
- Забезпечити постійне інформування учасників освітнього процесу про доступність та актуальність освітнього контенту з окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів), результати його апробації та практичного застосування при використанні різних форм здобуття загальної середньої освіти, в тому числі із застосуванням технологій дистанційного навчання у синхронному та асинхронному режимах.
- Досягти високого рівня цифрової компетентності вчителів, зокрема з питань використання систем управління навчанням (Google Classroom та інших) як для доставки навчального матеріалу, так і для виконання завдань, організації відповідної комунікації вчителя з учнями.
- Для забезпечення прозорості оцінювання знань учнів, які навчаються в різних освітніх форматах, використовувати засоби електронного документообігу³³, зокрема електронні журнали та щоденники; при-

пинити практику перенесення інформації з них в паперову форму, заповнення цих документів від руки.

Соціально-психологічна складова

- Продовжити практику проведення «хвилинок психологічної підтримки» для працівників закладу загальної середньої освіти та «психологічної хвилинок» для учнів з метою зміцнення психічного здоров'я та підвищення психологічної культури всіх учасників освітнього процесу.
- Урізноманітнити форми позашкільної освіти як чинника психологічного розвантаження учнів, при цьому враховувати особливості організації освітнього процесу у змішаному форматі. Доцільним є залучення учнів до різних форм творчої, проектної, волонтерської діяльності, а також до організації тематичних виставок, гуманітарних акцій тощо.
- Визначити одним із важливих напрямів роботи психологічної служби закладів освіти навчальну діяльність, яку слід спрямувати на підвищення компетентності учасників освітнього процесу (зокрема педагогічних працівників) з питань надання першої психологічної допомоги та опанування сучасних технологій такої допомоги, методів психоемоційної стабілізації, дотримання психогігієни, психологічної підтримки дітей у кризовий період, підтримки та відновлення власного психологічного здоров'я, надання знань для створення у закладі освіти психологічно безпечного середовища. Реалізувати цей напрям роботи через викладання навчального матеріалу за програмами курсів за вибором, факультативів, гуртків психологічного та соціально-педагогічного спрямування.

33 Інструкція з ведення ділової документації у закладах загальної середньої освіти в електронній формі, затверджена наказом МОН України від 08.08.2022 № 707. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1029-22/print>.

ДОДАТОК А. АНКЕТИ ДЛЯ УЧАСНИКІВ ОПИТУВАННЯ

Анкета для учнів 8-11 класів

1. Форма власності школи:
 - державна або комунальна
 - приватна
2. У якому класі Ви навчаєтеся?
 - 8 клас
 - 9 клас
 - 10 клас
 - 11 клас
3. Де Ви зараз проживаєте?
 - у м. Києві
 - в Україні за межами м. Києва
 - за межами України
4. Як Ви навчаєтеся?
 - онлайн (дистанційно)
 - офлайн (очно)
 - змішано (дистанційно + очно)
 - індивідуально
5. У яку зміну Ви навчаєтесь?
 - у першу
 - у другу
 - у третю
6. Як допомагають педагоги у надолуженні попереднього навчального матеріалу? (Зазначте всі можливі варіанти)
 - надають індивідуальні консультації
 - проводять додаткові групові заняття
 - надають додаткові завдання
 - пропонують додаткові навчальні матеріали на платформі «Всеукраїнська школа онлайн» чи на інших інтернет-ресурсах
 - не допомагають
7. Як Ви зараз частіше комунікуєте з учителями? (Зазначте всі можливі варіанти)
 - через месенджери (Вайбер, Телеграм тощо)
 - через соціальні мережі (Твітер, Фейсбук тощо)
 - через онлайн-платформи (Google Meet, Zoom, Skype)
 - через електронну пошту
 - по телефону
 - інше
8. Які онлайн-платформи та інтернет-сервіси для дистанційного навчання використовують учителі Вашої школи зараз? (Зазначте всі можливі варіанти)
 - Zoom
 - Google Classroom
 - Teams
 - Discord
 - Classdojo
 - сайт школи
 - Google Диск
 - інше
9. Які інтернет-ресурси Ви використовуєте на допомогу в навчанні? (Зазначте всі можливі варіанти)
 - «Всеукраїнська школа онлайн»
 - «Prometheus»
 - «Coursera»
 - «EdEra»
 - «iLearn»
 - «На урок»
 - «Всеосвіта»
 - «Мій клас»
 - навчальні матеріали, розміщені в YouTube
 - інше

10. Чи маєте Ви змогу вчасно отримати пояснення від вчителів щодо питань, які виникають у процесі навчання?

- так, з усіх предметів
- так, з деяких предметів
- ні
- не звертаюся, не маю потреби

11. Оцініть за 10-бальною шкалою, наскільки Вам зараз вдається засвоїти навчальний матеріал, де 1 – зовсім не вдається, 10 – цілком вдається (**матричний вибір: зазначте один варіант відповіді у кожному рядку**):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

- українська мова і література ____
- математика (алгебра, геометрія) ____
- історія ____
- іноземна мова ____
- біологія ____
- хімія ____
- фізика ____
- географія ____
- інформатика ____

12. Чи дотримуєтесь Ви правил поведінки під час проведення дистанційних уроків?

- так
- ні
- частково

13. Яких правил Ви дотримуєтесь під час дистанційного навчання? (Зазначте всі можливі варіанти)

- обов'язково відвіую онлайн-уроки
- не запізнююся на уроки
- приєднуюся до уроків під власним прізвищем та ім'ям
- підтримую зворотний зв'язок на уроці (вмикаю камеру, мікрофон, відповідаю на запитання вчителя)
- не відволікаюся під час уроку
- вчасно виконую завдання
- дотримуюся академічної доброчесності (виконую завдання самостійно)
- інше

14. Чи є у Вас зараз бажання навчатися?

- так
- важко відповісти
- ні

15. Яка допомога Вам зараз потрібна? (Зазначте всі можливі варіанти)

- емоційна підтримка дорослих
- поради психолога
- практичні поради від дорослих щодо дій у разі небезпеки під час війни
- практичні поради щодо продовження освіти у майбутньому
- підтримка вчителів у вивченні предметів
- допомога не потрібна
- інше

Запитання 16–27 тільки для учнів, які перебувають за кордоном

16. Якщо Ви проживаєте за кордоном, то в якій країні? (Відкрите запитання)

17. Якщо Ви зараз проживаєте за кордоном, то чи навчаєтесь у місцевій школі?

- вивчаю в місцевій школі тільки іноземну (місцеву) мову
- повноцінно навчаюся у місцевій школі в тому самому класі, що в українській школі
- повноцінно навчаюся у місцевій школі на один клас нижче української школи
- не навчаюся у місцевій школі

18. Якщо Ви навчаєтесь у місцевій школі, то якою мовою проводиться більшість занять?

- місцевою мовою
- для нас сформовано україномовний клас
- для нас сформовано російськомовний клас

19. Якщо Ви навчаєтесь у місцевій школі, то в який спосіб берете участь у навчанні у школі міста Києва?

- повноцінно вивчаю у школі Києва всі предмети дистанційно
- навчаюся у школі м. Києва на домашній/сімейній/екстернатній формі навчання з усіх предметів
- вивчаю декілька предметів вибірково, інші ігнорую

20. Якщо Ви у школі м. Києва вивчаєте декілька предметів вибірково, то які це предмети? (Відкрите запитання)

21. Які Ваші плани щодо продовження навчання?

- продовжити навчання за кордоном
- повернутися до Києва найближчим часом
- повернутися до Києва після зниження безпекових ризиків
- ще не визначився / не визначилась

22. Чи погоджуєтесь Ви з твердженнями:

- у місцевій школі легше навчатися, ніж у школі м. Києва
 так ні важко відповісти
- у місцевій школі дають менше завдань, ніж у школі м. Києва
 так ні важко відповісти
- у місцевій школі уроки проходять більш цікаво
 так ні важко відповісти
- у місцевій школі оцінювання справедливіше, ніж у школі м. Києва
 так ні важко відповісти
- у місцевій школі смачніше готують / кращий буфет (їдальня)
 так ні важко відповісти
- я приділяю більше часу навчанню в місцевій школі, ніж у школі м. Києва
 так ні важко відповісти

23. Чи стикаєтесь Ви з булінгом у місцевій школі?

- так, стикався/стикалася особисто
- особисто не стикався / не стикалася, але був/була свідком булінгу інших
- не стикався / не стикалася з булінгом

24. Якщо Ви особисто стикалися з булінгом, то в якій формі? (Відкрите запитання)

25. Якщо Ви особисто стикалися з булінгом, то якою, на Вашу думку, була його причина? (Відкрите запитання)

26. Якщо Ви особисто стикалися з булінгом, то в який спосіб учителі чи інші працівники школи реагують на нього? (Відкрите запитання)

27. Чи маєте Ви нових друзів серед місцевих однолітків?

- так
 ні

28. Ваша реакція на сигнал повітряної тривоги, якщо Ви у школі:

- йдемо в укриття, розташоване у школі
 йдемо в укриття, розташоване поруч зі школою
 йдемо на вулицю
 залишаємось у класі
 не навчаюся очно

29. Чи проводилося у Вашій школі тренування щодо дій під час повітряної тривоги з переміщенням до укриття?

- так, проводилося
 ні, не проводилося
 не навчаюся очно

30. Якщо таке тренування проводилося, то скільки разів?

- один раз
 декілька разів
 не брав / не брала участь у таких тренуваннях

31. Чи подається у школі звуковий сигнал «Увага всім» щодо небезпечної ситуації?

- так
 ні
 не знаю, не навчаюся очно

32. Чи проходили Ви за останній рік тренінг з надання першої домедичної допомоги?

- так
 ні
 не пам'ятаю

33. Чи є у школі укриття?

- є
 немає
 не знаю

34. Якщо немає, то чи користуєтесь укриттям, розташованим неподалік школи?

- так
 ні, поблизу немає укриття
 укриття поруч зі школою є, але нас туди не пускають
 не навчаюся очно
 у школі є укриття

35. Чи наявний в укритті доступ до стабільного інтернету (кабель та Wi-Fi)?

- наявний, інтернет-кабель проведено до укриття
 наявний, сигнал Wi-Fi «ловиться» з приміщень на інших поверхах школи
 відсутній
 не знаю

36. У який спосіб в укритті обладнано туалет?

- біотуалет
- відро-туалет з кришкою
- стаціонарний туалет, під'єднаний до водопостачання і каналізації
- не знаю

37. Як Ви реагуєте у разі переходу до укриття під час повітряної тривоги:

- спокійно, довіряю діям педагогів
- хвилююся, але отримую необхідну підтримку
- дуже хвилююся, потребую особливої підтримки
- інше

38. Чи організувала школа окремі заходи з надання психологічної допомоги (підтримки) учням?

- так, і я скористався/скористалась цією можливістю від школи
- так, але я не скористався/скористалась цією можливістю
- ні
- не цікавився / не цікавилася цим питанням

39. Ваша стать:

- чоловіча
- жіноча

Анкета для батьків учнів 1-11 класів

1. Форма власності школи:

- державна або комунальна
- приватна

2. У якому класі навчається Ваша дитина?

- 1–4 класи
- 5–9 класи
- 10–11 класи

3. Де зараз перебуває Ваша дитина?

- у м. Києві
- за межами м. Києва, в інших регіонах України
- за межами України

4. Який формат навчання Вашої дитини?

- онлайн (дистанційно)
- офлайн (очно)
- змішаний (очно + дистанційно)
- індивідуальний (сімейна форма / педпатронаж / екстернатна форма)

5. Оберіть причини, що зумовили вибір формату навчання (зазначте всі можливі варіанти):

- місце перебування дитини
- навчання в закладі за межами України
- фізична безпека дитини під час навчання
- необхідність очного спілкування з однокласниками та педагогами
- стан здоров'я дитини
- відсутність альтернативи
- інше

6. Чи задоволені Ви форматом навчання Вашої дитини?

- так
- ні
- важко сказати

7. Якщо не задоволені, який формат навчання Ви обрали б зараз для Вашої дитини?

- дистанційний
- змішаний
- очний
- індивідуальний

8. Зазначте причину, з якої Ви хотіли б змінити формат навчання для Вашої дитини:
- зміна місця перебування дитини
 - загострення небезпечної ситуації в місті
 - незадоволеність рівнем умов безпеки в закладі освіти
 - необхідність очного спілкування з однокласниками та педагогами
 - стан здоров'я дитини
 - інше
9. Зазначте ставлення Вашої дитини до навчання:
- позитивне, виявляє інтерес
 - здебільшого зацікавлений/зацікавлена
 - здебільшого незацікавлений/незацікавлена
 - негативне, не виявляє бажання навчатися
 - складно сказати
10. З чим Ви пов'язуєте зниження інтересу Вашої дитини до навчання? (Зазначте всі можливі варіанти)
- страх, пов'язаний із воєнними діями в Україні
 - упереджене ставлення з боку вчителя (вчителів)
 - взаємини з однокласниками
 - взаємини з іншими учнями школи
 - упереджене ставлення з боку адміністрації школи
 - інше
11. Які труднощі/проблеми виникають у дитини під час навчання? (Зазначте всі можливі варіанти)
- відсутність чи брак пояснень учителем матеріалу
 - багато матеріалу на самостійне опрацювання
 - надлишок контрольних і тестів
 - проблеми зв'язку з учителем
 - проблеми технічного характеру
 - зниження у дитини відповідального ставлення до навчання
 - зниження у дитини інтересу до навчання
 - брак часу на засвоєння навчального матеріалу
 - немає труднощів
 - інше
12. Зазначте джерела отримання інформації про навчальні досягнення Вашої дитини (вкажіть усі можливі варіанти):
- Е-журнал
 - Google Classroom
 - класний керівник
 - особисто вчителі-предметники
 - не знаю про навчальні досягнення своєї дитини
 - інше
13. Чи комунікуєте Ви з учителями?
- так
 - ні
14. Чи слідкуєте Ви за тим, щоб Ваша дитина дотримувалась правил поведінки під час онлайн-уроків?
- так, завжди
 - так, інколи
 - ні, не маю змоги, тому що працюю
 - ні, не маю в цьому потреби
15. Чи задоволені Ви організацією освітнього процесу в школі?
- так, задоволений/задоволена
 - переважно задоволений/задоволена
 - переважно незадоволений/незадоволена
 - незадоволений/незадоволена
16. Яка допомога Вам зараз потрібна? (Зазначте всі можливі варіанти)
- роз'яснення, як навчатися дитині у разі повітряної тривоги
 - роз'яснення, як користуватися онлайн-платформами та інтернет-сервісами для дистанційного навчання
 - роз'яснення, яким чином долучитися до навчання у разі зміни місця проживання на іншу область чи країну
 - поради фахівців, як зберегти психічне здоров'я дитини
 - емоційна підтримка
 - не потрібна допомога
 - інше
17. Чи є у школі укриття?
- є
 - немає
 - не знаю

18. Якщо немає, то чи користується школа укриттям, розташованим неподалік?
- так
 - ні, поблизу немає укриття
 - укриття поруч зі школою є, але учнів туди не пускають
 - у школі є укриття
19. Якщо укриття наявне, чи достатньо воно облаштоване для безпечного перебування та навчання дітей?
- так, облаштоване і для перебування, і для навчання
 - облаштоване частково тільки для перебування
 - ні, умов немає
 - інше
20. Чи проводилося у школі тренування щодо дій учнів під час повітряної тривоги з переміщенням до укриття?
- так, проводилося
 - ні, не проводилося
 - не цікавився / не цікавилася цим питанням
21. Якщо таке тренування проводилося, то скільки разів?
- один раз
 - декілька разів
 - не цікавився / не цікавилася цим питанням
22. Як реагує Ваша дитина у разі переходу до укриття під час повітряної тривоги?
- спокійно, довіряє діям педагогів
 - хвилюється, але отримує необхідну підтримку
 - дуже хвилюється, потребує особливої підтримки
 - інше
23. Як Ви отримуєте інформацію про переміщення учнів до укриття під час повітряної тривоги? (Зазначте всі можливі варіанти)
- отримую повідомлення від класного керівника або вчителя
 - отримую повідомлення від адміністрації школи
 - отримую повідомлення / дзвінок від дитини
 - не отримую такої інформації
 - інше
24. Ваша стать:
- жіноча
 - чоловіча
25. Ваш вік:
- до 25 років
 - 25–29 років
 - 30–39 років
 - 40–49 років
 - 50–59 років
 - 60 і більше років

Анкета для директорів шкіл

1. Форма власності школи:
- державна або комунальна
 - приватна
2. Скільки вчителів працює у Вашій школі? (Відкрите запитання)
-
3. Скільки учнів навчається у Вашій школі? (Відкрите запитання)
-
4. Який формат організації освітнього процесу застосовується у Вашій школі?
- очний
 - дистанційний
 - змішаний

5. Якщо у Вас офлайн або змішаний формат організації освітнього процесу, то у скільки змін відбувається навчання?
- в одну
 в дві
 в три
6. Які чинники вплинули на вибір формату організації освітнього процесу? (Зазначте всі можливі варіанти відповіді)
- наявність укриття
 достатня кількість місць в укритті
 думка батьків
 перебування частини вчителів за межами м. Києва
 перебування частини учнів за межами м. Києва
 інше
7. Скільки вчителів Вашої школи перебувають за кордоном і залучені зараз до освітнього процесу? (Відкрите запитання)
-
8. Якщо у Вашій школі є вчителі, які не повернулися до Києва до початку нового навчального року, то:
- ці вчителі зараз працюють дистанційно
 із цими вчителями призупинено трудові відносини, вони перебувають у неоплачуваній відпустці або їх звільнено
 з частиною вчителів призупинено трудові відносини, інша частина вчителів працює дистанційно
 усі педагоги повернулись до Києва
9. Скільки вчителів Вашої школи вступили до лав ЗСУ та територіальної оборони? (Відкрите запитання)
-
10. Скільки у Вашій школі учнів, які переїхали до Києва з тимчасово окупованих територій або територій, де ведуться активні бойові дії? (Відкрите запитання)
-
11. Скільки учнів Вашої школи зараз навчається із-за кордону? (Відкрите запитання)
-
12. Наскільки Ваша школа готова до навчання у 2022/2023 н. р. в умовах воєнного часу?
- повністю
 швидше готова
 швидше не готова
 важко відповісти
13. На Вашу думку, чи було у Вас достатньо досвіду, щоб ефективно організовувати освітній процес в умовах воєнного часу?
- так
 важко відповісти
 ні
14. Які заходи було здійснено для організації освітнього процесу на початку навчального року? (Зазначте всі можливі варіанти відповіді)
- облаштування укриття для тимчасового перебування учасників освітнього процесу
 збільшення кількості змін навчання
 забезпечення приміщень закладу дровтовим/бездротовим інтернетом
 покращення сучасного технічного забезпечення
 підвищення рівня обізнаності учасників освітнього процесу з питань безпеки
 аналіз досвіду впровадження дистанційного навчання
 інше
15. Які заходи було здійснено для забезпечення якісного дистанційного/змішаного навчання у 2022/2023 н. р.? (Зазначте всі можливі варіанти відповіді)
- збільшено кількість комп'ютерів/ноутбуків
 збільшено кількість інтерактивних дошок/іншого мультимедійного обладнання
 забезпечення педагогів гаджетами для проведення онлайн-уроків
 забезпечення учнів певної категорії гаджетами для онлайн-навчання
 підвищення вчителями рівня володіння інформаційно-комп'ютерними технологіями (ІКТ)
 підвищення рівня роботи педагогів на онлайн-платформах дистанційного навчання
 інше

16. Які платформи використовують учителі Вашої школи під час дистанційного/змішаного навчання? (Зазначте всі можливі варіанти відповіді)
- Zoom
 - Google Classroom
 - сайт школи
 - Google Диск
 - мій клас
 - Teams
 - Discord
 - Human
 - Classdojo
 - не знаю
 - інше
17. Які зміни відбулися в організації дистанційного навчання у Вашому закладі? (Зазначте всі можливі варіанти відповіді)
- у педагогів підвищився рівень володіння ІКТ
 - учителі активно використовують гаджети в освітньому процесі
 - педагоги опанували можливості різних платформ для дистанційного навчання
 - педагоги працюють з електронним журналом
 - інше
18. Чи стикається заклад із проблемою нестабільної роботи інтернету?
- так
 - ні
19. Чи достатня швидкість Wi-Fi/інтернету в приміщеннях закладу для проведення онлайн-навчання?
- так
 - ні
20. Чи проводилось у школі тренування щодо дій під час повітряної тривоги з переміщенням до укриття?
- так
 - ні
21. Якщо таке тренування проводилось, то скільки разів?
- один раз
 - декілька разів
 - не проводилось
22. Чи обладнано приміщення школи звуковим сповіщенням?
- так
 - ні
23. Скільки максимум часу за результатами проведених тренувань від подання сигналу повітряної тривоги триває переміщення усіх осіб, що перебувають у школі, до укриття?
- до двох хвилин
 - три-п'ять хвилин
 - більше п'яти хвилин
 - заміри часу не проводились
24. Чи наявні у школі медичні вироби, лікарські засоби, матеріали для надання першої домедичної допомоги (наказ МОЗ від 06.04.2021 № 637)?
- так, у достатній кількості
 - так, але в недостатній кількості
 - ні
25. Чи проводили за останній рік у школі тренінги з надання першої домедичної допомоги?
- так, для всіх вчителів
 - так, для частини вчителів
 - так, для вчителів та учнів старших класів
 - ні
26. Чи є у школі укриття?
- є
 - немає
27. Якщо у школі немає власного укриття, то чи користуєтесь укриттям, розташованим неподалік школи?
- так
 - ні, поблизу немає укриття
 - укриття поруч зі школою є, але нас туди не пускають
 - у школі є власне укриття
28. Якщо у школі немає власного укриття, то яку відстань слід пройти від школи до іншого укриття?
- до 100 метрів
 - 100–500 метрів
 - більше 500 метрів
 - є власне укриття

29. На одночасне перебування якої кількості осіб розраховане укриття у школі?

- до 50 осіб
- 51–200 осіб
- 201–500 осіб
- 501 особа і більше
- школа не має власного укриття

30. Чи відповідає укриття Вашої школи чинним державним вимогам?

- так
- частково
- ні
- школа не має власного укриття

31. Кількість окремих виходів з укриття:

- один
- два і більше

32. У який спосіб в укритті обладнано туалет?

- біотуалет
- відро-туалет з кришкою
- стаціонарний туалет, під'єднаний до водопостачання і каналізації
- інше

33. Чи наявний в укритті відгороджений ширмою куточок для надання першої домедичної допомоги, укомплектований аптечкою?

- наявний
- відсутній

34. Чи наявний в укритті доступ до стабільного інтернету (кабель та Wi-Fi)?

- наявний, інтернет-кабель проведено до укриття
- наявний, сигнал «ловиться» з приміщень на інших поверхах школи
- відсутній

35. Чи укомплектовано укриття засобами протипожежної безпеки (такими як вогнегасники, лопати, лом, сокира та ін.)?

- так
- ні

36. Якщо школа має власне укриття, то за рахунок яких джерел фінансування здійснювалось його дообладнання для відповідності державним вимогам? (матричний вибір)

1	2	3
більша частина коштів	половина суми	менша частина коштів

- бюджетні кошти ___
- спонсорська допомога українського бізнесу ___
- грантові кошти міжнародної допомоги ___

37. З якою періодичністю у Вашому закладі проводиться обстеження території школи щодо своєчасного виявлення сторонніх предметів?

- не проводиться
- раз на місяць
- раз на тиждень
- раз на день
- інше

38. Чи організовано у школі заходи з надання психологічної допомоги (підтримки) учасникам освітнього процесу?

- так
- ні

39. З якими проблемами Ви зараз стикаєтесь при створенні безпечних умов у школі? (Відкрите запитання)

40. Ваш вік:

- до 25 років
- 25–29 років
- 30–39 років
- 40–49 років
- 50–59 років

41. Ваша стать:

- жіноча
- чоловіча

42. Ваш педагогічний стаж:

- до 5 років
- 5–10 років
- 11–20 років
- більше 20 років

43. Ваш стаж на посаді директора:

- до 5 років
- 5–10 років
- 11–20 років
- більше 20 років

Анкета для вчителів

1. Форма власності школи:

- державна або комунальна
- приватна

2. З якими класами Ви працюєте? (Множинний вибір)

- 1–4 класи
- 5–9 класи
- 10–11 класи

3. Предмети якого циклу Ви викладаєте? (Оберіть усі можливі варіанти)

- суспільно-гуманітарного
- філологічного
- природничо-математичного
- художньо-естетичного
- фізкультурно-військового
- предмети у початковій школі

4. Де Ви зараз перебуваєте?

- у м. Києві
- в інших регіонах України, працюю дистанційно
- за межами України, працюю дистанційно

5. Оберіть формат організації освітнього процесу з вашого предмету:

- тільки офлайн
- тільки онлайн
- офлайн-уроки транслюються наживо для онлайн-учнів
- проводжу повноцінно офлайн-уроки для однієї частини учнів та онлайн-уроки для інших учнів
- повноцінно офлайн-уроки плюс перевірка завдань і, можливо, консультації для онлайн-учнів

6. Чи вважаєте Ви вдалим вибір формату організації освітнього процесу у Вашому закладі?

- так
- ні
- важко сказати

7. Чи відчуваєте Ви зміну навантаження від роботи порівняно з минулим навчальним роком?

- навантаження значно зросло
- навантаження зросло несуттєво
- навантаження практично не змінилось
- навантаження зменшилось

8. Якщо навантаження збільшилось, то з яких причин? (Оберіть усі можливі варіанти)

- необхідність комбінувати офлайн- і онлайн-навчання
- перевірка більшої кількості учнівських робіт/завдань
- складність засвоєння учнями програмового матеріалу через психологічні/емоційні чинники
- складнощі у проведенні уроків в умовах повітряної тривоги
- проблеми з відсутністю електроенергії та інтернету
- інше

9. Які зміни відбулися у Вашому закладі для забезпечення якісного дистанційного/змішаного навчання у 2022/2023 н. р.? (Оберіть усі можливі варіанти)

- збільшено кількість комп'ютерів/ноутбуків
- збільшено кількість інтерактивних дошок/іншого мультимедійного обладнання

- можливість використання комп'ютерної техніки із ЗЗСО
 - забезпечення педагогів гаджетами для проведення онлайн-уроків
 - забезпечення учнів певної категорії гаджетами для онлайн-навчання
 - підвищення педагогами рівня володіння ІКТ
 - набуття педагогами досвіду роботи на онлайн-платформах дистанційного навчання
 - інше
10. Чи почуваєтеся Ви впевнено в забезпеченні якісного дистанційного/змішаного навчання?
- так
 - ні
 - важко сказати
11. Чи сформовано, на Вашу думку, культуру поведінки учнів та батьків під час проведення дистанційних уроків?
- так
 - ні
 - частково
12. Які ознаки свідчать про рівень сформованості/несформованості культури поведінки під час проведення дистанційних уроків? (Оберіть усі можливі варіанти)
- учні не вважають обов'язковим відвідування онлайн-уроків
 - під час уроків учні не вмикають камери, не зазначають свого імені та прізвища
 - інші члени родини відволікають учнів під час уроку
 - батьки не вважають за потрібне забезпечити необхідні умови для онлайн-навчання дітей
 - учні та батьки не обізнані з правилами поведінки під час проведення онлайн-уроків через відсутність чітких рекомендацій
 - інше
13. Які онлайн-платформи та інтернет-сервіси для дистанційного навчання Ви використовуєте зараз? (Оберіть усі можливі варіанти)
- Zoom
 - Google Classroom
 - Teams
 - Discord
 - Classdojo
 - сайт школи
 - Google Диск
 - інше
14. Матеріали яких інтернет-ресурсів Ви використовуєте додатково для організації освітнього процесу? (Оберіть усі можливі варіанти)
- «Всеукраїнська школа онлайн»
 - «Prometheus»
 - «Coursera»
 - «EdEra»
 - «iLearn»
 - «На урок»
 - «Всеосвіта»
 - «Мій клас»
 - навчальні матеріали, розміщені в YouTube
 - інше
15. З якими проблемами Ви стикаєтеся під час проведення онлайн-уроків із закладу? (Оберіть усі можливі варіанти)
- нестабільна робота інтернету
 - недостатня швидкість Wi-Fi/інтернету
 - відключення електроенергії
 - недостатнє технічне забезпечення для дистанційного навчання
 - інше
16. Яка частка Ваших учнів конче потребує повторення і надолуження матеріалу, що вивчався у попередніх класах?
- всі або майже всі
 - приблизно половина
 - приблизно кожен третій учень
 - незначна кількість учнів
 - ніхто не потребує, всі успішно опановують матеріал
17. Які інструменти Ви застосовуєте для допомоги учням у надолуженні попереднього навчального матеріалу? (Оберіть усі можливі варіанти)
- індивідуальні консультації
 - додаткові групові заняття
 - коригувальні завдання
 - виконання додаткових завдань на плат-

формі «Всеукраїнська школа онлайн» або на інших інтернет-ресурсах

- немає потреби
- інше

18. Як Ви оцінюєте мотивацію учнів до навчання?

- мотивація достатня
- мотивації не вистачає
- мотивація відсутня

19. Якщо у Вашому класі є учні, котрі перебувають за кордоном, то який формат роботи з ними Ви використовуєте?

- повноцінне залучення онлайн
- виключно надсилання завдань для самостійного виконання
- використовую індивідуальний підхід залежно від можливостей учня
- інше

20. З якими проблемами Ви стикаєтесь в організації освітнього процесу в умовах воєнного стану? (Відкрите запитання)

21. Ваша реакція на сигнал повітряної тривоги, якщо Ви у школі:

- йдемо в укриття, розташоване у школі
- йдемо в укриття, розташоване поруч зі школою
- йдемо на вулицю
- залишаємось у класі
- інше

22. Чи проводилося у Вашій школі тренування щодо дій під час повітряної тривоги з переміщенням до укриття?

- так, проводилося
- ні, не проводилося

23. Якщо таке тренування проводилося, то скільки разів?

- один раз
- декілька разів
- не проводилось

24. Чи обладнано приміщення школи звуковим сповіщенням?

- так
- ні

25. Чи проходили Ви за останній рік тренінг з надання першої домедичної допомоги?

- так, у школі
- так, в іншому місці
- ні

26. Чи ознайомлені Ви з Вашими діями в закладі освіти у разі загрози або виникнення надзвичайної ситуації?

- так
- ні
- не пам'ятаю

27. З якою періодичністю Ви нагадуєте учням про правила поведінки під час повітряної тривоги та надзвичайної ситуації?

- я цього не роблю
- раз на місяць
- раз на тиждень
- раз на день
- кожного уроку

28. Чи є у школі укриття?

- є
- немає

29. Якщо немає, то чи користуєтесь укриттям, розташованим неподалік школи?

- так
- ні, поблизу немає укриття
- укриття поруч зі школою є, але нас туди не пускають
- у школі є власне укриття

30. На одночасне перебування якої кількості осіб розраховане укриття у школі?

- до 50 осіб
- 51–200 осіб
- 201–500 осіб
- 501 особа і більше
- у школі немає укриття

31. Чи наявний в укритті відгороджений ширмою куточок для надання першої домедичної допомоги, укомплектований аптечкою?
- наявний
 - відсутній
 - не знаю
32. Чи наявний в укритті доступ до стабільного інтернету (кабель та Wi-Fi)?
- наявний, інтернет-кабель проведено до укриття
 - наявний, сигнал Wi-Fi «ловиться» з приміщень на інших поверхах школи
 - відсутній
 - не знаю
33. Чи укомплектовано укриття засобами протипожежної безпеки (такими як вогнегасники, лопати, лом, сокира та ін.)?
- укомплектовано
 - ні
 - не знаю
34. Кількість окремих виходів з укриття:
- один
 - два і більше
 - не знаю
35. У який спосіб в укритті обладнано туалет? (Зазначте всі можливі варіанти)
- біотуалет
 - відро-туалет з кришкою
 - стаціонарний туалет, під'єднаний до водопостачання і каналізації
 - інше
36. Чи організувала школа окремі заходи з надання психологічної допомоги (підтримки) вчителям?
- так, і я скористався/скористалась цією можливістю від школи
 - так, але я не скористався/скористалась цією можливістю
 - ні
37. Чи звертались Ви по психологічну допомогу в інший спосіб, ніж організований школою?
- так, отримав/отримала належну психологічну допомогу
 - звертався/зверталась, але не отримав/не отримала належної допомоги
 - не звертався/не зверталась, бо не потребую цього
 - не звертався/не зверталась з інших причин (складно знайти відповідну інформацію тощо)
38. Яка допомога Вам зараз потрібна? (Зазначте всі можливі варіанти)
- емоційна підтримка
 - поради психолога
 - методична допомога адміністрації закладу освіти
 - психологічна підтримка адміністрації закладу освіти
 - обмін досвідом з колегами
 - не потрібна допомога
 - інше
39. Ваша стать:
- чоловіча
 - жіноча
40. Ваш вік:
- до 30 років
 - 30–40 років
 - 41–50 років
 - більше 50 років
41. Ваш педагогічний стаж:
- до 5 років
 - 5–10 років
 - 11–20 років
 - більше 20 років

ДОДАТОК Б. КЛЮЧОВІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ У СФЕРІ ОСВІТИ, ПРИЙНЯТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ВОЄННИМ СТАНОМ В УКРАЇНІ

Б.1. Документи органів державної влади

№	Назва документа	Стислий зміст
1.	<p>Закон України від 15.03.2022 № 2126-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#n2</p>	<p>Встановлено державні гарантії в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, визначено відповідальних за забезпечення реалізації цих гарантій.</p> <p>Надано МОН особливі повноваження щодо нормативного регулювання питань, не врегульованих законом, в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду).</p> <p>Урегульовано питання повноважень військових (військово-цивільних) адміністрацій для забезпечення відповідних державних гарантій.</p>
2.	<p>Закон України від 19.06.2022 № 2315-IX «Про внесення зміни до розділу X “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про повну загальну середню освіту” щодо врегулювання окремих питань освітньої діяльності в умовах воєнного стану»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2315-20#Text</p>	<p>На період воєнного стану призупиняється дія положення частини третьої статті 10 Закону України «Про повну загальну середню освіту» в частині тривалості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти не менше 175 навчальних днів. Тобто 2022/2023 навчальний рік може тривати менше 175 днів. Тривалість навчального року, дата його початку та/або закінчення визначаються Кабінетом Міністрів України.</p> <p>На період воєнного стану призупиняється дія положення частини другої статті 12 Закону України «Про повну загальну середню освіту» щодо граничної верхньої межі кількості учнів у класі (наповнюваності класу) державного, комунального закладу освіти, крім здобуття освіти за очною (денною) або вечірньою формою.</p> <p>Надано повноваження засновнику державного чи комунального закладу загальної середньої освіти або уповноваженому ним органу (посадовій особі) продовжити без проведення конкурсу строк дії строкового трудового договору (контракту), укладеного з керівником відповідного закладу загальної середньої освіти, але не більше ніж на шість місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану.</p>

№	Назва документа	Стислий зміст
3.	<p>Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2136-20?msclkid=889d9c93bo4711ecbe29d874423f7990#Text</p>	<p>Визначено особливості переведення та зміни істотних умов праці в умовах воєнного стану (стаття 3):</p> <p>у період дії воєнного стану роботодавець має право перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (крім переведення на роботу в іншу місцевість, на території якої тривають активні бойові дії), якщо така робота не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, що становлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей, з оплатою праці за виконану роботу не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою.</p> <p>Визначено особливості розірвання трудового договору з ініціативи працівника (стаття 4):</p> <p>у зв'язку з веденням бойових дій у районах, в яких розташоване підприємство, установа, організація, та існування загрози для життя і здоров'я працівника він може розірвати трудовий договір за власною ініціативою у строк, зазначений у його заяві (крім випадків примусового залучення до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, залучення до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури).</p> <p>Визначено особливості розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця (стаття 5):</p> <p>у період дії воєнного стану допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку) із зазначенням дати звільнення, яка є першим робочим днем, наступним за днем закінчення тимчасової непрацездатності, зазначеним у документі про тимчасову непрацездатність, або першим робочим днем після закінчення відпустки.</p> <p>На строк не більше ніж період дії воєнного стану роботодавцю та працівникові надано право призупинити дію трудового договору (стаття 13):</p> <p>призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин. У разі незгоди працівника (працівників) із наказом (розпорядженням) роботодавця про призупинення дії трудового договору працівником або профспілкою за дорученням працівника (працівників) відповідний наказ (розпорядження) може бути оскаржено до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, або його територіального органу, який, вивчивши зміст наказу (розпорядження) та підстави для його видання, за погодженням з військовою адміністрацією може внести роботодавцеві припис про скасування відповідного наказу (розпорядження) або про усунення порушення законодавства про працю іншим шляхом, що є обов'язковим до виконання роботодавцем протягом 14 календарних днів з дня отримання такого припису.</p>

№	Назва документа	Стислий зміст
4.	<p>Постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 № 711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-2022-%D0%BF#Text</p>	<p>Установлено тривалість 2022/2023 навчального року з 1 вересня 2022 року по 30 червня 2023 року.</p> <p>Доручено обласним та Київській міській військовим адміністраціям разом із засновниками закладів освіти забезпечити організацію початку навчального року залежно від безпекової ситуації в кожній окремій адміністративно-територіальній одиниці.</p>
5.	<p>Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2022 № 483 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530 і від 15 вересня 2021 р. № 957»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2022-%D0%BF#Text</p>	<p>Унесено зміни до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.04.2019 № 530, Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 957, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ гранична кількість дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах або групах не застосовується, заклад не може відмовити в організації інклюзивного навчання та створенні інклюзивної групи; ▪ психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги чи допомога можуть надаватися фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів і педагогічними працівниками закладу (за умови дотримання безпеки учасників освітнього процесу); ▪ допускається застосування змішаної форми здобуття освіти в інклюзивних класах ЗЗСО; ▪ до закладу освіти можуть подаватися копії документа, що посвідчують особу, а також висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи (за наявності); ▪ засідання команд психолого-педагогічного супроводу в закладах освіти можуть проходити в режимі онлайн або у змішаному очно-дистанційному форматі; ▪ у закладі освіти можуть формуватися тимчасові інклюзивні міжкласні групи.
6.	<p>Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 979 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України з питань діяльності спеціальних закладів загальної середньої освіти»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-2022-%D0%BF#n2</p>	<p>На період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ продовжено строк дії висновку інклюзивно-ресурсного центру, який використовувався у процесі здобуття освіти на попередньому рівні освіти; ▪ спеціальні школи та навчально-реабілітаційні центри незалежно від напрямку (профілю) їхньої діяльності можуть зараховувати дітей з особливими освітніми потребами незалежно від категорії (типу) їхніх особливих освітніх потреб (труднощів) та дітей, які не мають особливих освітніх потреб, і додатково створювати для них класи, зокрема змішані та інклюзивні.

№	Назва документа	Стислий зміст
7.	<p>Концепція трансформації системи військової освіти, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.1997 № 1410</p> <p>(в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 № 1490)</p> <p>https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-postanovy-kabinetu-ministriv-a1490</p>	<p>Окреслено проблематику, завдання і структуру системи військової освіти, а також завдання і заходи на період до 2032 року; зокрема, зазначено, що наявна система військової освіти не повною мірою забезпечує безперервний професійний розвиток військових фахівців упродовж військової кар'єри, набуття ними нових компетентностей, які дають змогу належно виконувати завдання оборонного планування, сумісного застосування Збройних Сил та інших складових сил оборони, здійснювати спільні дії у складі об'єднаних органів військового управління, у тому числі разом з відповідними структурами держав – членів НАТО.</p> <p>Запропоновано визначення нових підходів до формування структури та змісту військової освіти, що дасть змогу забезпечити ефективну планомірну реалізацію закріпленого Конституцією України стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в НАТО та Європейському Союзі, забезпечити Збройні Сили та інші складові сил оборони вмотивованим, професійним і освіченим особовим складом.</p>
8.	<p>Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2022 № 1401 «Питання організації та функціонування пунктів незламності»</p> <p>https://www.kmu.gov.ua/npas/pytannia-orhanizatsii-ta-funktsionuvannia-punktiv-t171222</p>	<p>Затверджено Порядок організації та функціонування пунктів незламності, що містить вимоги до них як, зокрема, до приміщень будівель, що передбачені для тимчасового перебування людей та в яких створено і підтримуються умови, мінімально необхідні для збереження життя і здоров'я населення у разі порушення сталої роботи систем життєзабезпечення.</p>
9.	<p>Наказ МОН України від 17.05.2022 № 449 «Про внесення змін до Порядку конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0535-22#Text</p>	<p>Визначено особливості проведення конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану.</p>
10.	<p>Наказ МОН від 28.02.2022 № 232 «Про звільнення від проходження державної підсумкової атестації учнів, які завершують здобуття початкової та базової загальної середньої освіти, у 2021/2022 навчальному році»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0283-22#Text</p>	<p>Учнів, які завершують здобуття початкової та базової загальної середньої освіти, звільнено від проходження державної підсумкової атестації у 2021/2022 навчальному році.</p>

№	Назва документа	Стислий зміст
11.	<p>Наказ МОН від 11.01.2023 № 19 «Про звільнення від проходження державної підсумкової атестації учнів, які завершують здобуття початкової та базової загальної середньої освіти, у 2022/2023 навчальному році»</p> <p>https://ips.ligazakon.net/document/RE39223</p>	<p>Учнів, які завершують здобуття початкової та базової загальної середньої освіти звільнено від проходження державної підсумкової атестації у 2022/2023 навчальному році.</p>
12.	<p>Наказ МОН від 07.03.2022 № 235 «Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text</p>	<p>Керівникам закладів фахової передвищої, вищої освіти доручено:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. вжити заходів щодо забезпечення захисту учасників освітнього процесу, працівників і майна закладів освіти; 2. у разі потреби здійснити евакуацію учасників освітнього процесу та працівників до безпечного місця; 3. підготувати інформацію щодо закладів фахової передвищої, вищої освіти (далі – ЗФПО, ЗВО відповідно), які не перебувають у зонах проведення активних бойових дій або в безпосередній близькості від них (Вінницька, Волинська, Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області), про можливості та вже виконану роботу стосовно: <ul style="list-style-type: none"> ▪ прийому та забезпечення евакуйованих здобувачів фахової передвищої, вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників, персоналу та членів їх сімей з інших ЗФПО та ЗВО, які цього потребують, – кількість місць; ▪ наявних можливостей ЗФПО та ЗВО (передусім електронних: освітніх платформ, LMS-систем, апаратних комплексів, серверних потужностей тощо) для відновлення освітнього процесу для своїх та евакуйованих учасників освітнього процесу у змішаній (очно-дистанційній) або дистанційній формі; ▪ проведення електронної реєстрації заяв від учасників освітнього процесу та персоналу ЗФПО та ЗВО, які можуть евакуюватись до цих закладів; ▪ прийому адміністрацій інших ЗФПО та ЗВО, які цього потребують, і забезпечення спільного адміністрування освітнього процесу; ▪ проведення аналізу, за якими освітніми програмами, спеціальностями, галузями знань можливе поєднання освітнього процесу різних ЗФПО та ЗВО; 4. забезпечення роботи адміністрацій евакуйованих ЗФПО та ЗВО при організації освітнього процесу в такому форматі; 5. забезпечити особливі умови навчання (встановлення індивідуального графіка навчання, надання академічної відпустки тощо) для тих здобувачів освіти, які перебувають у лавах ЗСУ або у підрозділах територіальної оборони, займаються волонтерською діяльністю.

№	Назва документа	Стислий зміст
13.	<p>Наказ МОН від 28.03.2022 № 274 «Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0274729-22#Text</p> <p>https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-devaki-pitannya-organizaciyi-zdobuttya-zagalnoyi-serednoyi-osviti-ta-osvitnogo-procesu-v-umovah-voennogo-stanu-v-ukrayini</p>	<p>Органам управління у сфері освіти доручено забезпечити та організувати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. зарахування здобувачів ЗЗСО, які вимушені були змінити місце навчання та/або проживання і проживають в Україні чи за її межами, до закладів освіти за заявою у довільній формі (її сканованою копією чи фотокопією), поданою у будь-який спосіб без надання будь-яких додаткових документів, їх копій (додавання додатків); 2. здобуття загальної середньої освіти для здобувачів освіти за будь-якою формою, яку може забезпечити заклад освіти і яка є найбільш безпечною для них; 3. оплату праці працівників закладів освіти та установ освіти незалежно від їх поточного місця проживання в Україні чи за її межами, у тому числі шляхом прийняття рішення про оголошення простою в закладах освіти, що не можуть здійснювати освітню діяльність внаслідок збройної агресії російської федерації; 4. проживання здобувачів освіти та осіб, які їх супроводжують, працівників закладів освіти та установ освіти у пансіонах, гуртожитках тощо та їх харчування у разі подання відповідної заяви; 5. працевлаштування працівників на вакантні посади (за наявності) у разі подання відповідної заяви; 6. ведення окремого обліку та формування реєстрів здобувачів освіти за місцем їх перебування (навчання); 7. прийом закладами освіти заяв щодо надання інформації про отримані в Україні документи про загальну середню освіту.
14.	<p>Наказ МОН від 12.05.2022 № 432 «Про деякі питання замовлення та виготовлення документів про загальну середню освіту в умовах воєнного стану в Україні»</p> <p>https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-devaki-pitannya-zamovlennya-ta-vigotovlennya-dokumentiv-pro-zagalnu-serednyu-osvitu-v-umovah-voennogo-stanu-v-ukrayini</p>	<p>Органам управління у сфері освіти доручено організувати і забезпечити:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. замовлення та виготовлення учням 4-х класів, які здобули початкову освіту у 2022 році, документів про початкову освіту до завершення або скасування воєнного стану в Україні; 2. подання в установленому порядку замовлень на виготовлення документів про базову та повну загальну середню освіту до 20 травня 2022 року, з урахуванням здобувачів освіти, зарахованих до закладів освіти в 2021/2022 навчальному році в період дії воєнного стану в Україні; 3. перевірку актуальності даних замовлень та внесення необхідних змін до них; 4. актуалізацію даних про суб'єктів освітньої діяльності у Реєстрі суб'єктів освітньої діяльності Єдиної державної електронної бази з питань освіти до завершення або скасування воєнного стану в Україні; 5. замовлення, виготовлення, видачу дублікатів та вправлених документів про базову та повну загальну середню освіту, виданих закладами освіти, що не здійснюють освітню діяльність внаслідок збройної агресії російської федерації, згідно з порядком, встановленим для закладів освіти, що перебувають на ТОТ України.

№	Назва документа	Стислий зміст
15.	<p>Наказ МОН України від 01.04.2022 № 289 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти»</p> <p>https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/628/767/doi/628767doi61a5998172405.pdf</p>	<p>За вибором закладу оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6-х класів може здійснюватися за системою оцінювання, визначеною законодавством, або за власною шкалою.</p> <p>Семестрове та підсумкове (річне) оцінювання результатів навчання здійснюють за 12-бальною системою (шкалою), а його результати позначають цифрами від 1 до 12.</p> <p>За рішенням педагогічної ради (за потреби) заклад освіти може визначити адаптаційний період, впродовж якого не здійснюється поточне та тематичне оцінювання.</p> <p>Надано рекомендації щодо форми та змісту свідоцтва досягнень, що відображає результати навчальних досягнень учня/учениці 5–6 класу з переліку предметів та інтегрованих курсів, визначених освітньою програмою закладу освіти, а також щодо проведення поточного контролю, формувального (поточного формувального), тематичного, семестрового та річного оцінювання.</p>
16.	<p>Наказ МОН від 01.04.2022 № 290 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0290729-22#Text</p>	<p>Надано рекомендації щодо:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ організації освітнього процесу та тривалості навчального року; ▪ проведення підсумкового оцінювання та державної підсумкової атестації; ▪ переведення учнів на наступний рік навчання і видачі документів про здобуття освіти; ▪ відновлення втрачених документів про освіту, заповнення додатків до них.
17.	<p>Наказ МОН від 13.05.2022 № 438 «Про деякі питання зарахування до закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0438729-22#Text</p>	<p>Органам управління у сфері освіти місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, керівникам державних, комунальних закладів загальної середньої освіти доручено упродовж строку дії воєнного стану в Україні, але в будь-якому випадку до початку 2022/2023 навчального року:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. організувати прийом заяв про зарахування до закладів освіти та додатків до них (у разі наявності) для здобуття загальної середньої освіти в 2022/2023 навчальному році, поданих одним з батьків, опікуном, іншим законним представником, родичем дитини або повнолітньою особою нарочо, факсом, електронною поштою, іншими засобами зв'язку чи у будь-який інший спосіб (за вибором заявника); 2. забезпечити проведення конкурсних випробувань до 5–11-х класів закладів загальної середньої освіти (у випадку їх проведення) у найбільш безпечній для дітей формі (з використанням цифрових технологій); 3. здійснити видачу наказів про зарахування до закладів загальної середньої освіти.

№	Назва документа	Стислий зміст
18.	<p>Наказ МОН України від 06.06.2022 № 527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641»</p> <p>https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/62a/042/1e2/62a0421e24258666156501.pdf</p>	<p>Затверджено Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року.</p> <p>Серед основних складових національно-патріотичного виховання в концепції виокремлено громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання.</p> <p>Метою національно-патріотичного виховання визначено становлення самодостатнього громадянина – патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань Українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності</p>
19.	<p>Наказ МОН України від 20.05.2022 № 466 «Про деякі питання видачі документів про загальну середню освіту в умовах воєнного стану в Україні»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0466729-22#Text (скасовано наказом МОН України від 15.11.2022 № 1022 «Про скасування наказу Міністерства освіти і науки України від 20.05.2022 № 466»)</p>	<p>Упродовж травня-листопада 2022 року видачу свідоцтв про здобуття базової середньої освіти та повної загальної середньої освіти було організовано за таким алгоритмом:</p> <ol style="list-style-type: none"> якщо здобувач освіти може прийти до закладу освіти, він отримує документ особисто, засвідчивши отримання підписом у книзі обліку і видачі свідоцтв; якщо здобувач освіти проживає (перебуває) в інших регіонах України чи за кордоном, документ може отримати один із батьків, інших законних представників або інша особа за довіреністю, посвідченою нотаріально чи керівником установи, підприємства, організації, органу місцевого самоврядування.
20.	<p>Спільний наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства закордонних справ України від 09.06.2022 № 538/192 «Про затвердження Порядку міжвідомчої взаємодії з питань вручення здобувачам освіти, які перебувають за межами України, документів про базову середню освіту та повну загальну середню освіту, виданих в умовах воєнного стану в Україні»</p> <p>https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/62a/329/9f7/62a3299f7008c774380557.pdf</p> <p>(скасовано спільним наказом Міністерства освіти і науки України та Міністерства закордонних справ України від 09.11.2022 № 997/3964 «Про скасування наказу Міністерства освіти і науки</p>	<p>Упродовж червня-листопада 2022 року видачу свідоцтв про здобуття базової середньої освіти та повної загальної середньої освіти було організовано для здобувачів освіти за межами України за таким алгоритмом:</p> <ol style="list-style-type: none"> закордонні дипломатичні установи (ЗДУ) організовують вручення випускникам документів про освіту в країні перебування: <ul style="list-style-type: none"> до закладу загальної середньої освіти подається заява відповідного зразка. Заяву (її скановану копію чи фотокопію) може бути подано одним з батьків, опікуном, іншим законним представником, родичем здобувача освіти або повнолітнім здобувачем освіти, а в окремих випадках – самим здобувачем освіти нарочно, електронною поштою, іншими засобами зв'язку чи у будь-який інший спосіб за вибором заявника; керівник закладу освіти не пізніше п'яти днів після отримання документів про освіту на підставі заяв формує пакети документів про освіту із копіями заяв випускників і направляє їх до органу управління освіти. Управління освіти передає їх до департаменту освіти. Департа-

№	Назва документа	Стислий зміст
	України і Міністерства закордонних справ України від 09.06.2022 №538/192»	<p>мент освіти направляє до МОН. МОН передає до МЗС. МЗС дипломатичною поштою або в інший дозволений спосіб направляє отримані від МОН пакети документів про освіту до ЗДУ;</p> <p>3. вручення документів про освіту випускникам або їх законним представникам здійснюється ЗДУ під розписку. ЗДУ передає розписки в МЗС. МЗС надсилає розписки про вручення документів про освіту МОН. МОН у зворотному порядку – відповідно департаменту освіти, управління освіти, закладу освіти. Заклад освіти підшиває розписки до книги обліку і видачі документів про освіту.</p>
21.	<p>Лист МОН від 29.03.2022 № 1/3725-22 «Про організацію освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу»</p> <p>https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/624/44a/983/62444a98374d8370351160.pdf</p>	<p>Наголошено на питаннях:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. зарахування дітей до першого класу, за потреби – до другого-четвертого класів, відрахування із закладу загальної середньої освіти та переведення до наступного класу; 2. форм здобуття освіти: <ul style="list-style-type: none"> ▪ учень може навчатися за дистанційною формою навчання у закладі загальної середньої освіти, до якого він зарахований за основним місцем проживання; ▪ учень може навчатися за дистанційною формою навчання, приєднавшись до закладу загальної середньої освіти (класу), який функціонує в Україні, незалежно від місця перебування тимчасово переміщеної особи; ▪ учень може навчатися в реальному часі у закладі загальної середньої освіти, який функціонує в населеному пункті, де перебуває тимчасово переміщена особа; ▪ учень може навчатися за будь-якою іншою формою навчання, дозволеною законодавством; 3. доступу до електронних версій підручників для учнів 1–4-х класів; 4. використання електронних освітніх платформ (Google Workspace, Google Classroom, «Нові знання», HUMAN.UA) і комунікаційних онлайн-сервісів та інструментів (Zoom, Skype, Team, базові сервіси Google: Gmail, Календар, Meet, Jamboard, Chat, Hangouts, YouTube та інші); 5. психологічного супроводу всіх учасників освітнього процесу; 6. обліку участі в освітньому процесі учнів та оцінювання.
22.	<p>Лист МОН від 16.04.2022 № 1/4202-22 «Щодо зарахування до 1-го класу ЗЗСО»</p> <p>https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-zarahuvannya-do-1-go-klasu-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti</p>	<p>У зв'язку із запровадженням воєнного стану та згідно з Порядком, під час прийому документів на зарахування до 1 класу необхідно враховувати, що діти або один з їхніх батьків, які мають довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, довідку про звернення за захистом в Україні, посвідчення біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту або якій надано тимчасовий захист, та які не мають одного чи обох документів, визначених підпунктом 1 пункту 4 розділу II Порядку, зараховуються до закладу освіти без подання зазначених документів. У разі відсутності свідоцтва про народження дитини для сприяння</p>

№	Назва документа	Стислий зміст
		в його оформленні керівник закладу освіти зобов'язаний невідкладно поінформувати орган опіки і піклування за місцем проживання дитини чи місцезнаходженням закладу освіти.
23.	<p>Лист МОН від 07.03.2022 № 1-3370-22 «Про оплату праці працівників закладів освіти під час призупинення навчання»</p> <p>https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-oplatu-praci-pracivnikiv-zakladiv-osviti-pid-chas-prizupinennya-navchannya</p>	<p>Згідно з пунктами 78, 89 Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти України від 15.04.1993 № 102, у випадку, коли в окремі дні заняття не проводяться з незалежних від учителя (викладача) причин, оплата його праці здійснюється з розрахунку заробітної плати, встановленої при тарифікації, за умови, що вчитель (викладач) виконує іншу організаційно-педагогічну роботу. За відсутності такої роботи час простою оплачується в порядку і розмірах, визначених Кодексом законів про працю.</p> <p>Керівникам установ та закладів освіти рекомендовано забезпечити:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ оплату простою працівникам, включаючи непедагогічних та тих, які працюють за сумісництвом, не з їх вини в розмірі середньої заробітної плати; ▪ оплату праці вчителів, вихователів, включаючи вихователів груп продовженого дня, музичних керівників, викладачів, інших педагогічних працівників закладів освіти у випадках, коли в окремі дні (місяці) заняття не проводяться з незалежних від них причин (епідемії, метеорологічні умови, карантин тощо), із розрахунку заробітної плати, встановленої при тарифікації, з дотриманням при цьому умов чинного законодавства; ▪ збереження заробітної плати при дистанційній формі підвищення кваліфікації вчителів, зокрема без відриву від освітнього процесу, та, на період оголошеного карантину і здійснення освітнього процесу у дистанційному режимі, оплати праці за фактично виконаний ними обсяг навчального навантаження. <p>Отже, оплата праці всім працівникам (педагогічним, науково-педагогічним та іншим працівникам) закладів і установ освіти, навчання у яких призупинено, здійснюється в розмірі середньої заробітної плати, а тих педагогічних працівників, оплата праці яких здійснюється за тарифікацією, — із розрахунку заробітної плати, встановленої при тарифікації, з дотриманням при цьому умов чинного законодавства.</p>
24.	<p>Лист МОН від 28.02.2022 № 1/3292-22</p> <p>https://eo.gov.ua/wp-content/uploads/2022/03/Lyst-MON-vid-28.02.2022-1-3292-22.pdf</p>	<p>У листі вказано на заборону керівникам органів управління освітою та/або керівникам закладів освіти примушувати педагогічних та інших працівників до написання заяв про відпустку без збереження заробітної плати.</p> <p>Виключно за добровільним бажанням працівника йому може бути надано відпустку (зі збереженням або без збереження заробітної плати) відповідно до вимог трудового законодавства. Також виключно за добровільним бажанням працівника його може бути звільнено за власним бажанням відповідно до вимог трудового законодавства.</p>

№	Назва документа	Стислий зміст
25.	<p>Лист МОН від 15.03.2022 № 1/3454-22 «Про перенесення атестації педагогічних працівників у 2022 році»</p> <p>https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2022/04/03/List-1.3454-22-15.03.22.pdf</p>	<p>Рекомендується у разі неможливості проведення атестації у заплановані терміни відповідно до поточної ситуації в конкретному регіоні як виняток приймати рішення про перенесення атестації педагогічних працівників.</p> <p>Рішення про перенесення атестації на один рік може прийматися атестаційними комісіями в будь-які строки та з будь-яких поважних причин. За такими працівниками до наступної чергової атестації зберігаються встановлені попередньою атестацією кваліфікаційні категорії (тарифні розряди), педагогічні звання.</p> <p>Успішне проходження сертифікації зараховується як проходження атестації педагогічним працівником і є підставою для присвоєння йому відповідної кваліфікаційної категорії та/або педагогічного звання, тому не потребує проведення процедур оцінювання досвіду практичної діяльності, особистої присутності педагогічного працівника тощо, що зменшує ризики завдання шкоди життю і здоров'ю.</p>
26.	<p>Лист МОН від 29.03.2022 № 1/3737-22 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні»</p> <p>https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zabezpechennya-psihologichnogo-suprovodu-uchasnikiv-osvitnogo-procesu-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini</p>	<p>Понад 23 тис. педагогічних працівників психологічної служби у системі освіти України, які засвідчили високий професіоналізм і надають психологічні послуги в режимі 24/7, налагодили взаємодію з учасниками освітнього процесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, проводять консультування через електронні «Кабінети психолога/соціального педагога», створені на вебсайтах закладів освіти; здійснюють інформаційну підтримку щодо джерел консультування, куди саме можна звернутися, розмістивши повідомлення у месенджер Facebook-сторінки, чат Telegram-каналу тощо.</p> <p>Проводяться онлайн-вебінари та інші заходи щодо застосування сучасного науково обґрунтованого підходу в наданні психологічної допомоги дітям, які пережили психотравматичні події на війні (https://www.facebook.com/UAMON).</p> <p>На сайтах ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПНУ, обласних навчально-методичних центрів психологічної служби у системі освіти, НМЦ практичної психології і соціальної роботи ІПО Київського університету імені Бориса Грінченка накопичено та доповнюється перелік корисних ресурсів для дорослих та дітей. Ресурси спрямовано на психологічну підтримку, навчання та достовірне інформування.</p>
27.	<p>Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у ЗЗСО у 2022/2023 навчальному році</p>	<p>У 2022/2023 навчальному році пріоритетними є такі напрями освітньої діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ продовження реформи загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа»; ▪ впровадження у 5-х класах нового Державного стандарту базової середньої освіти; ▪ організація освітнього процесу після вимушеного переривання його звичного перебігу, викликаного спочатку тривалими карантинами, потім – збройною агресією РФ на території нашої держави;

№	Назва документа	Стислий зміст
	https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2022/08/20/02/Instruktazh-metod.rekom.shchodo.orhaniz.osv.protsesu.2022-2023.navchalnomu.rotsi.20.08.2022.pdf	<ul style="list-style-type: none"> ▪ посилення національно-патріотичного виховання, формування громадянської позиції; ▪ просвіта з питань особистої безпеки; ▪ організація навчальної діяльності здобувачів освіти та способів побудови зворотного зв'язку в умовах очної, дистанційної, змішаної форм навчання; ▪ психологічні аспекти організації освітнього процесу в умовах воєнного/післявоєнного стану.
28.	<p>Лист МОН від 15.03.2022 № 1/3463-22 «Про надання інформації»</p> <p>https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-nadannya-informaciyi</p>	<p>Кожен працівник (педагогічний, науково-педагогічний та інші працівники) закладів та установ освіти, робота якого відбувається у дистанційному режимі, має самостійно визначити робоче місце та, відповідно, несе відповідальність за забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці на обраному ним робочому місці, у тому числі за межами території України. Оплата праці здійснюється за тарифікацією із розрахунку заробітної плати, встановленої при тарифікації, з дотриманням при цьому умов чинного законодавства.</p>

29. Лист Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 14.06.2022 № 03-1870/162-2 з Рекомендаціями щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти
- <https://document.vobu.ua/doc/13513>
- Рекомендації надано з метою приведення фонду захисних споруд цивільного захисту закладів освіти у готовність до використання за призначенням, створення комісій з огляду (оцінки) будівель (споруд, приміщень) закладів освіти з метою визначення можливості їх використання як найпростіших укриттів, а також інших, пов'язаних з цим питань.
- Рекомендації підготовлено з урахуванням вимог законодавства та досвіду організації захисту населення в умовах відбиття збройної агресії російської федерації.

Б.2. Документи органу місцевого самоврядування м. Києва

1.	<p>Рішення Київської міської ради № 5897/5938 «Про питання оплати праці працівникам закладів освіти комунальної власності територіальної громади міста Києва в умовах воєнного стану»</p> <p>https://www.kmr.gov.ua/sites/default/files/1705_5.pdf</p>	<p>Запроваджено додаткові одноразові виплати працівникам комунальних закладів освіти за додаткову роботу, зокрема за роботу, пов'язану з пунктами обігріву (пунктами незламності).</p>
2.	<p>Рішення Київської міської ради № 5683/5724 «Про забезпечення учнів комунальних закладів загальної середньої та дошкільної освіти міста Києва світлоповертальними елементами»</p> <p>https://www.kmr.gov.ua/sites/default/files/1576_6.pdf</p>	<p>Забезпечено учнів шкіл міста Києва світлоповертальними стрічками, жилетами тощо.</p>

№	Назва документа	Стислий зміст
3.	<p>Рішення Київської міської ради № 5609/5650 «Про деякі питання навчання російською мовою та вивчення російської мови в закладах дошкільної освіти та закладах загальної середньої освіти, що належать до комунальної власності територіальної громади міста Києва»</p> <p>https://www.kmr.gov.ua/sites/default/files/977_5.pdf</p>	<p>Визнано недоцільним вивчення російської мови у комунальних закладах дошкільної та загальної середньої освіти.</p>
4.	<p>Рішення Київської міської ради № 5017/5058 «Деякі питання призначення керівників та педагогічних працівників закладів освіти в умовах воєнного стану»</p> <p>https://www.kmr.gov.ua/sites/default/files/776_5.pdf</p>	<p>Урегульовано питання призначення керівників та педагогічних працівників закладів освіти в умовах воєнного стану, коли неможливо провести конкурси на посади керівників закладів освіти.</p> <p>Директор Департаменту освіти і науки Київської міської державної адміністрації призначає на умовах строкового трудового договору (контракту), зокрема, керівників шкіл за поданням відповідних районних у місті Києві державних адміністрацій на строк, який не перевищує строку дії воєнного стану та дванадцяти місяців після його припинення або скасування.</p>
5.	<p>Рішення Київської міської ради № 4746/4787 «Про забезпечення умов створення найпростіших укриттів у закладах дошкільної та загальної середньої освіти комунальної власності»</p> <p>https://www.kmr.gov.ua/sites/default/files/694_6.pdf</p>	<p>Передбачено інвентаризацію приміщень та розробку проектно-кошторисної документації для створення та облаштування найпростіших укриттів у закладах дошкільної та загальної середньої освіти м. Києва.</p>
6.	<p>Наказ Департаменту освіти і науки КМДА від 31.08.2022 № 89 «Про організацію цивільного захисту у закладах освіти міста Києва в умовах воєнного стану в 2022/2023 навчальному році»</p> <p>https://don.kyivcity.gov.ua/files/2022/9/8/89.pdf</p>	<p>Визначено, що забезпечення готовності установ і закладів освіти до дій в умовах загрози та виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, можливих терористичних проявів, організованого переведення системи цивільного захисту з мирного на воєнний стан є основним завданням у сфері діяльності з питань цивільного захисту в 2022/2023 навчальному році.</p> <p>Начальникам управлінь освіти районних у місті Києві державних адміністрацій доручено проаналізувати роботу закладів освіти щодо виконання вимог нормативно-правових актів з питань цивільного захисту; впроваджувати конкретні дієві заходи щодо запобігання найбільш вірогідним надзвичайним ситуаціям природного, техногенного, екологічного та воєнного характеру; продовжити роботу з розвитку та підтримання готовності до використання об'єктових систем оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій; вжити заходів щодо створення запасів обладнання, інструменту, засобів медичного, радіаційного та хімічного захисту для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайної ситуації; організовувати та здійснювати під час надзвичайних ситуацій евакуаційні заходи щодо працівників, здо-</p>

№	Назва документа	Стислий зміст
		<p>бувачів освіти та майна закладу освіти; продовжити роботу з підготовки підвальних приміщень і цокольних поверхів закладів освіти до використання як найпростіших укриттів; організувати тісну взаємодію з територіальними підрозділами Національної поліції, ДСНС, Департаментом муніципальної безпеки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), відділами з питань цивільного захисту РДА та оперативно, достовірно і своєчасно інформувати учасників освітнього процесу про надзвичайні ситуації в районі; своєчасно надавати Департаменту освіти і науки інформацію про надзвичайні ситуації, що виникли у закладі освіти, підсумкову доповідь про стан організації роботи з питань цивільного захисту; продовжити роботу щодо удосконалення діяльності опорних (базових) закладів освіти з питань цивільного захисту та безпеки життєдіяльності.</p> <p>Керівникам закладів освіти доручено забезпечити виконання заходів з цивільного захисту; проаналізувати виконання Плану основних заходів цивільного захисту закладу освіти; розробити інструкції щодо дій працівників закладу освіти у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій; проводити об'єктові тренування і навчання з цивільного захисту з відпрацюванням алгоритму дій за сигналами оповіщення цивільного захисту «Увага всім!», «Повітряна тривога»; розмістити на інформаційних стендах, вебсайті закладу освіти інформацію про заходи безпеки та дії у разі виникнення надзвичайної ситуації; сприяти навчанню керівного складу закладів освіти на курсах з питань цивільного захисту; іншого складу – під час підготовки і проведення об'єктових тренувань та під час підготовки і проведення «Днів цивільного захисту», «Тижня безпеки дитини»; забезпечити проведення інформаційно-освітніх заходів, спрямованих на формування у здобувачів освіти свідомого й відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, навичок безпечної поведінки.</p>
7.	<p>Наказ Департаменту освіти і науки КМДА від 31.08.2022 № 86 «Про організацію освітнього процесу у закладах освіти міста Києва в умовах воєнного стану в 2022/2023 навчальному році»</p> <p>https://don.kyivcity.gov.ua/files/2022/8/31/86.pdf</p>	<p>Наказ Департаменту освіти і науки від 23.03.2022 № 37 «Про організацію освітнього процесу в закладах освіти міста Києва в умовах воєнного стану» втратив чинність.</p> <p>Начальникам управлінь освіти районних у місті Києві державних адміністрацій, керівникам закладів освіти міста Києва доручено організувати з 1 вересня 2022 року роботу закладів загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти в очному, змішаному та дистанційному форматах, передбачивши інституційну, індивідуальну та дуальну форми здобуття освіти; закладів дошкільної освіти – в очному форматі; дозволити очну (денну) форму здобуття освіти, перебування здобувачів освіти та працівників у закладі освіти за наявності в закладі укриття з відповідним актом оцінки об'єкта (будівлі, споруди, приміщення) щодо можливості його використання як найпростішого укриття або укриттів, що розташовані поруч із закладом освіти, з урахуванням забезпечення укриття всіх здобувачів освіти та працівників, які перебувають під час сигналу цивільного захисту «УВАГА ВСІМ!» у закладі; не допускати до приміщень закладів освіти осіб, що не є здобувачами освіти та працівниками закладу</p>

№	Назва документа	Стислий зміст
		<p>(крім осіб, котрі супроводжують здобувачів освіти, які мають особливі освітні потреби, працівників організацій, які забезпечують життєдіяльність закладів освіти, правоохоронних органів, муніципальної охорони, ДСНС, Держпродспоживслужби); забезпечити закриття територій закладів освіти на час комендантської години і тримати зачиненими горища, підвали та інші підсобні приміщення з метою недопущення проникнення сторонніх осіб; організувати проведення нарад з працівниками закладів освіти щодо дотримання вимог охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки, цивільного захисту в закладах освіти та профілактики й відвернення нещасних випадків серед учасників освітнього процесу.</p> <p>Керівникам закладів освіти доручено провести з усіма працівниками закладів освіти позапланові інструктажі з охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки, цивільного захисту та під час виникнення надзвичайних ситуацій (з обов'язковим записом у журналах реєстрації інструктажів); організувати проведення зі здобувачами освіти вступного та первинного інструктажів з питань безпеки життєдіяльності; проводити щоденно: на початку першого уроку та за 5 хвилин до закінчення останнього уроку нагадування здобувачам освіти про правила поведінки під час сигналу цивільного захисту «УВАГА ВСІМ!» у закладі освіти та на шляху додому; обстеження територій закладів освіти щодо своєчасного виявлення сторонніх предметів, у разі виявлення підозрілих предметів оперативно інформувати правоохоронні органи.</p>

8. Наказ Департаменту освіти і науки КМДА від 23.03.2022 № 37 «Про організацію освітнього процесу в закладах освіти міста Києва в умовах воєнного стану»

<https://don.kyivcity.gov.ua/files/2022/4/14/37.pdf>

(втратив чинність 31.08.2022)

Накази Департаменту освіти і науки від 25.02.2022 № 31 «Про організацію освітнього процесу в закладах освіти міста Києва з 28 лютого 2022 року» та від 03.03.2022 № 33 «Про внесення змін до наказу від 25.02.2022 № 31 «Про організацію освітнього процесу в закладах освіти міста Києва з 28 лютого 2022 року» втратили чинність у частині призупинення освітнього процесу.

Начальникам управлінь освіти районних у місті Києві державних адміністрацій, керівникам закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти міста Києва організувати з 28 березня 2022 року освітній процес в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників.

Керівникам закладів освіти організувати комунікацію між учасниками освітнього процесу за допомогою наявних засобів зв'язку, інформувати здобувачів освіти, їхніх батьків про організацію освітнього процесу та особливості навчання в умовах воєнного стану; забезпечити безпечні умови організації навчання.

Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, Центру професійного розвитку педагогічних працівників м. Києва організувати онлайн-уроки, вебінари, консультації, розробити рекомендації для учнів і педагогів щодо організації навчання, викладання предметів, психологічної підтримки тощо та розмістити їх на власних сайтах, у соціальних мережах.

№	Назва документа	Стислий зміст
9.	<p>Наказ Департаменту освіти і науки КМДА від 25.02.2022 № 31 «Про організацію освітнього процесу в закладах освіти міста Києва з 28 лютого 2022 року»</p> <p>https://don.kyivcity.gov.ua/files/2022/4/14/31.pdf</p> <p>(втратив чинність 23.03.2022)</p>	<p>Призупинено з 28 лютого 2022 року освітній процес у закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти міста Києва.</p>
10.	<p>Наказ Департаменту освіти і науки КМДА від 03.03.2022 № 33 «Про внесення змін до наказу від 25.02.2022 № 31 «Про організацію освітнього процесу в закладах освіти міста Києва з 28 лютого 2022 року»</p> <p>https://don.kyivcity.gov.ua/files/2022/4/14/33.pdf</p> <p>(втратив чинність 23.03.2022)</p>	<p>Доручено начальникам управлінь освіти районних у місті Києві державних адміністрацій, керівникам закладів освіти, зазначеним у пункті 1 цього наказу, організувати роботу закладів освіти в умовах воєнного стану.</p>
11.	<p>Лист Департаменту освіти і науки КМДА від 27.01.2023 № 063-352 «Про організацію освітнього процесу у II семестрі 2022/2023 навчального року»</p> <p>https://don.kyivcity.gov.ua/files/2023/1/30/1111112121.pdf</p>	<p>30 січня розпочинається II семестр 2022/2023 навчального року в різних форматах (змішаному, очному та дистанційному).</p> <p>Рекомендовано:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. організувати освітній процес, створивши умови для очної форми навчання, та з цією метою використати відповідні управлінські інструменти та прийняти дієві рішення щодо організації освітнього процесу; 2. зі збільшенням світлового дня перенести початок уроків на більш ранній час. <p>Надано інформацію про моніторингове дослідження знань учнів 8-х та 10-х класів з п'яти предметів: української мови, математики, історії, фізики та хімії, проведене Інститутом післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.</p>

Аналітичний центр
«ОсвітАналітика»

osvitanalityka.kubg.edu.ua

КНП «Освітня агенція міста Києва»

monitoring.in.ua